Муқəддəс Китап

Инжил 9-қисим

«Галатияликларға»

© Муқәддәс Китап 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Уйғурчә Муқәддәс тәрҗимиси»

Инжил 9-қисим

«Галатияликларға»

(Расул Павлус Галатия өлкисидики җамаәтләргә язған мәктупи)

Кириш сөз

Бу бәлким расул Павлусниң язған хәтлириниң тунҗиси болуп, Коринт яки Әфәсус шәһиридә миладийә 52-жиллирида йезилған болуши мүмкин. Галатия өлкиси (бүгүнки Түркийидә) Рим империйәсигә тәвә еди. Павлус миладийә 51-жиллирида шу йәрләргә барған: «**Муқәддәс Роһ уларниң Асия өлкисидә сөз-каламни җакалишиға йол қоймиған болуп, Павлуслар әнди Фригийә вә Галатия районлиридин өтүп, Мисийә райониға кәлгән...**» («Рос.» 16:6). Бәзиләр, Павлус хелә бурун, тунҗа хизмәт сәпиридә шу районниң җәнубий чәтлиридин өткән вақитларда Галатияғиму берип кәлгән, дәп қарайду («Рос.» 13-14-баплар). Умумән «Расулларниң паалийәтлири»дә униң шу йәрдә хуш хәвәрни җакалашлири тоғрилиқ беваситә хатирә йоқ; амма рошәнки, у шундақ ишларни қилған вә шуниң билән бир нәччә җамаәт апиридә болған. Бу ишниң өзи бизгә, расулларниң нурғунлиған улуқ ишлири «Расулларниң паалийәтлири»дила хатириләнмигәнлигигә яхши әсләтмә болуши керәк (йәнә «Юһ.» 21:25ни көрүң). Ушбу хәтниң Павлус Галатия өлкисигә берип узун өтмәй йезилғанлиғи: «**Силәр өзәңларни Мәсиһниң меһир-шәпқити арқилиқ чақирғучиниң йенидин шунчә тез жирақлаштурулуп ...**» (1:6) дегән сөзидин көрүнүп туриду.

«Синагоглар» тоғрилиқ

Йәһудий хәлқи миладийәдин илгәрки 605-жили Бабил империйәси тәрипидин сүргүн қилинғандин кейин көп Йәһудийлар Асия һәм кейинки Рим империйәси территорийәсигә тарқилип, шу йәрләдә туруп қалған еди. Һәр бир турған йәрдә улар адити бойичә шәнбә («шабат» — дәм елиш күни) күнидә дуа қилиш вә Тәврат оқушқа жиғилатти; мошу жиғилишлар «синагог» дәп атилатти. Вақит өткәнсери улар әтрапидики ят әлләрдин болған көп кишиләр Йәһудийларниң «**асман-зиминни яратқан бирдин-бир Худа**» тоғрилиқ гувалиғиға қизиқип, Тәвраттики һәқиқәтләргә җәлип қилинған (Тәврат тәхминән миладийәдин илгәрки 220-жили Грек тилиға тәрҗимә қилинған). Аз болмиған бир қисим «ят элликләр» (Йәһудий әмәсләр) бутпәрәсликни ташлап, «синагог»ларға кирип сорунниң кәйнидә олтиришқа, Тәврат тоғрилиқ тәлимләрни аңлашқа рухсәткә еришти. Бәзилири һәтта «Йәһудийлар болсақ» дәп тәләп қилған. Ундақ кишиләр хәтнә қобул қилип, көп тәлим-тәрбийә аңлиған вә тәпсилати көп болған емтиһанларни берип, Тәвратнила әмәс, бәлки униңдин башқа нурғунлиған Йәһудий қаидә-йосунлириниң боюнтуруғи астиға киргәндин кейин синагогтики җамаәткә қобул қилинатти. Шундақ болғини билән улар бәрибир йәнила «иккинчи тәбиқә» дәп қарилатти. Амма синагогқа қатнашқан «ят элликләр»ниң көпинчиси «сорунниң кәйнидә олтирип аңлаш» билән рази еди вә шундақла Йәһудийлар һәм башқа әл-жуттикиләр тәрипидин «Худадин қорққанлар» яки «Худадин қорқидиғанлар» дәп аталған.

Худаниң Мәсиһ тоғрилиқ у арқилиқ болидиған ниҗатниң хуш хәвирини **һәммидин авал Йәһудий хәлқигә** Йәһия пәйғәмбәр арқилиқ әвәткәнлиги, андин Мәсиһ Өзи бу хәвәрни уларға җакалашқа башлиғанлиғи тарихтики ениқ пакиттур. Павлус нурғун сәпәрлиридә «**Хуш хәвәрни авал Йәһудийларға, андин әлләргә җакалаш**» дегәнни өз принсипи қилип, барған йәрлиридә удул Йәһудийларниң синагогини тепип уларға хуш хәвәрни авал җаркарлайтти; чүнки улар Пәләстиндә турған җутдашлиридәк хуш хәвәрни аңлаш пурситигә техи еришмигән болуши мүмкин еди.

Синагогларда хуш хәвәр җакаланғинида қандақ ишлар йүз бәргәнлигидин типик бир мисални көрәйли («Рос.» 17:1-5): —

«**Улар** (Павлус билән униң һәмраһлири) **сәпирини давам қилип Амфиполис вә Аполлония шәһәрлиридин өтүп, Тесалоника шәһиригә кәлди. У йәрдә Йәһудийларниң синагоги бар еди. Павлус адити бойичә уларниң арисиға кирип, уда үч шабат күни у йәрдә җәм болғанлар билән муқәддәс язмиларни шәрһләп муназирилишип, уларға Мәсиһниң азап-оқубәтләр тартқандин кейин өлүмдин тирилиши муқәррәр дәп һәм чүшәндүрди һәм испатлиди вә: — Мәсиһ болса, дәл мән силәргә җакалиған шу Әйсаниң Өзидур! — деди.**

Йәһудийларниң ичидин бәзиләр қайил болуп ишинип, Павлус билән Силасқа қошулди; шундақла Худадин қорқидиған Гректләрдин зор бир топ адәмләр вә җуқури тәбиқидики грек аяллиму шундақ еди. Бирақ Йәһудийлар буниңға һәсәт қилип, өзлиригә базар-кочилардин бир нәччә қәбиһ адәмләрни җиғип, бир топ адәмләрни топлап, шәһәрни астин-үстүн қиливәтти. Йәһудийлар Павлус билән Силасни тутуп, шәһәр хәлиқ кеңәшмисигә тапшуруп бериш мәхситидә Ясун исимлиқ бирисиниң өйигә бастуруп барди...».

Павлусниң Галатия өлкисидә тохташ сәвәви биринчидин хуш хәвәрни йәткүзүш әмәс, бәлки ағрип қалғанлиғи үчүн шу йәрдә дәм елишқа барған болуши мүмкин (4:13). Шундақтиму у принсип бойичә удул синагог яки синагогларға кирип, «**авал Йәһудийларға**» («Рим.» 16:1) хуш хәвәрни җакалиди. Шу сорунларда ят әлләрдин болғанларни көп дәп пәрәз қилсақ орунсиз болмайду. Қандақ ишлар болғанлиғи тоғрилиқ беваситә қалдурулған хатирә йоқ, лекин ушбу хәтниң тәпсилатлиридин җуқурида көрситилгән «Тесалоникадики вақиә»дәк, чоң ғоға болуп, етиқатчилар Йәһудийлар тәрипидин еғир зиянкәшликкә учриған, дәп қияс қилимиз. Үч хил кишиләр етиқат қилған еди —

(1) Йәһудийлар (Павлус хәттә «Йәһудий қериндашлар»ға беваситә бир нәччә еғиз сөз қилиду);
(2) Синагогқа қатнашқан «Худадин қорққан» ят әлликләр вә
(3) Бутпәрәсләр (Павлус мошундақ үчинчи хил қериндашларға: «**Бурун, Худани тонумайдиған вақтиңларда дәрвәқә ялған илаһларға чоқунуп, уларниң қуллуғида болған едиңлар**» — дәйду (4:8)).

Павлусниң хетидә дейилишичә улар әслидә Мәсиһниң сөзини очуқ көңүл билән қобул қилған; улар униң көз ағриғини көрүп Павлусниң ейтқинидәк: «**Силәр мүмкин болса, маңа көзлириңларни оюп беришкә рази едиңлар!**» дегәндәк болған (4:15). Муқәддәс Роһ мөҗизиләрни яритип күчлүк ишлигән һәм Павлус уларға хәт язған

вақтидиму уларниң җамаитидики бәзи кишиләр арқилиқ мөҗизиләрни яритип ишлимәктә еди (3:5). Павлус уларниң йенидин кәткәндин кейинму улар етиқат йолида күчәп алға бесип әҗайип нәтиҗиләрни көрсәтти. Павлус: — «**Силәр убдан чепип меңиватқан едиңлар**» дәйду (5:7).

Еғир бир мәсилә пәйда болиду

Лекин бу адәмни хошал қилидиған мәнзирә туюқсиз өзгәргән еди. Галатияликлар арисида өзини «Мәсиһгә етиқатчи» дәвалған (бәлким Йерусалимдин чиққан) бәзи Йәһудий «муритлар» пәйда болған. Улар: — «Мәсиһгә ишәнгән ят әлләрдин болғанларниң һәммиси гунадин толуқ қутқузулуш үчүн хәтнә қобул қилиши зөрүр» дегән «йеңи бир тәлим»ни көтирип чиққан. Уларниң дегини, Худа хәтнини Ибраһим пәйғәмбәр билән түзгән әһдисигә бәлгү қилип: — «**Мән билән силәрниң вә сәндин кейинки нәслиңниң арисида тутуш керәк болған әһдәм шуки, араңлардики һәр бир әркәк хәтнә қилинсун... лекин хәтнилик ети туруп, хәтнә қилинмиған һәр бир әркәк Мениң әһдәмни бузған һесаплинип, өз хәлқидин үзүп ташлиниду...**» дәп бекиткән («Яр.» 17:10, 14).

Шуңа «Мәсиһгә бағлиған етиқатни етирап қилиш үчүн суға чөмүлдүрүштин башқа, барлиқ етиқатчилар хәтниниму қобул қилиши керәк» дейиши хелә орунлуқтәк көрүнәтти (бу тәлим Йәһудий етиқатчиларниң җамаәтлиригә һеч тәсир йәткүзмигән, әлвәттә; чүнки улар аллибурун, туғулупла хәтнә қилинған). Әнди шу адәмләр Павлус Галатияликларға җакалиған хуш хәвәргә қошмақчи болған «көрүнүштә орунлуқ» бу «кичиккинә бир қошумчә»ниң немә зийини болиду? Әмәлийәттә болса бу «тәлим» Мәсиһниң барлиқ гунакарлар үчүн болған қурбанлиғи елип кәлгән ниҗатниң асасини мутләқ инкар қилғучи зәһәрлик уруқларни өз ичигә алған еди. Ундақ тәлимни җакалиғанларни пәқәт өзлиригә нисбәтән ишни кичиклитиш һәм өзлирини җамаәттә җуқури көрситишни нишан қилған халас, дәйду Павлус. Ят әлләрдин болған етиқатчилар хәтнә қобул қилған болса бу кишиләр башқа Йәһудий җутдашларға: «Мана, биз көп адәмләрни Йәһудийларға айландурмақтимиз!» дейәләйтти һәм шундақла улар Мәсиһкә болған етиқади түпәйлидин учраватқан зиянкәшликниң алдини алғили яки азайтқили болатти.

Әнди бу «кичиккинә бир қошумчә»ниң немә үчүн шунчә балаю-апәтлик болғанлиғини, уни қобул қилғанларниң һәммисиниң Худаниң ләнитигә қалғанлиғини болса қәдирлик оқурмән хәтниң өзини оқуғанда чүшинип йетиду!

Биз мошу йәрдә пәқәт қошуп ейтимизки, хәттин хәтниң толиму җиддийлик билән йезилишниң излири ениқ көрүниду. Шуниң билән бәзи һәқиқәтләр интайин қисқа, ихчам һалда ипадилиниду; Тәвратни убдан билидиған оқурмәнләрниң бу ишларни чүшиниши асанға чүшиду. Шуңа мошундақ арқа көрүнүштә болмиған оқурмәнләр үчүн бәзи йәрләрдә Павлусниң сөзлирини ениқ қилиш йолида азғинә сөз қоштуқ яки болмиса уларни изаһлидуқ. Павлус бу хәтни өз қоли билән язған (6:11). У адәттә көзи аҗиз болғачқа, хәтлирини катип арқилиқ язатти; амма бу қетим һәтта мувапиқ катип тапқидәк вақитму чиқмиған охшайду.

Павлус кейин, миладийә 54-жиллирида йәнә Галатия өлкисигә барди («Рос.» 18:23). У чағда: «**У шу йәрдә турған мухлисларни қувәтләндүрди**» дәп оқуймиз; шуниң билән

биз Галатиялик қериндашлар бу хәттики агаһландурушлар вә жекиләшләрни қобул қилған дәп чүшинимиз. Худаға тәшәккүр!

Адәттикидәк «қошумчә сөз»имиздә бәзи айәттики бәзи қийин яки алаһидә қизиқ йәрләр вә расул көз алдимизға кәлтүргән мәлум бир нәччә һәқиқәтләр үстидә, шундақла һазирқи заманимизда буларни қандақ тәтбиқлашқа болидиғанлиғи үстидә тохтилимиз.

Мәзмунлар: —

1. Салам вә агаһландуруш (1:1-10)
2. Павлусниң расуллуқ һоқуқиниң асаси (1:11-2-бап)
3. Тәврат қануни вә етиқат (3-бап)
4. Худаниң пәрзәнтлири (4-бап)
5. Мәсиһдә болған әркинлик һәм мәсъулийәт (5-бап-6:10)
6. Хошлишиш, ахирқи агаһландуруш (6:11-18).

Галатияликларға

Расул Павлус Галатия өлкисидики җамаәтләргә язған мәктуп

Саламлар

1 [1] Мәнки Павлус, расул болған (инсанлар тәрипидин әмәс яки инсанларниң вастиси
билән әмәс, бәлки Әйса Мәсиһ вә Уни өлгәнләрдин тирилдүргүчи ХудаАта тәрипидин
тайинланған) [2] вә мән билән биллә туруватқан барлиқ қериндашлардин Галатия
өлкисидики җамаәтләргә салам. [3] ХудаАта вә Рәббимиз Әйса Мәсиһдин силәргә меһри-
шәпқәт вә хатирҗәмлик болғай! [4] У ХудаАтимизниң ирадиси бойичә бизни бу һазирқи
рәзил замандин қутқузушқа Өзини гуналиримиз үчүн пида қилди; [5] Худаға барлиқ шан-
шәрәп әбәдил-әбәткичә болғай, амин!

Бирдинбир хуш хәвәр

[6] Силәр өзәңларни Мәсиһниң меһри-шәпқити арқилиқ Чақирғучиниң йенидин шунчә
тез жирақлаштуруп башқичә бир хил «хуш хәвәр»гә әгишип кетиватқиниңларға ин-
тайин һәйран қалмақтимән! [7] Әмәлийәттә у һеч қандақ башқа «хуш хәвәр» әмәстур! —
пәқәтла бәзи кишиләр силәрни қаймақтуруп, Мәсиһниң хуш хәвирини бурмилимақчи
болған, халас. [8] Лекин һәтта биз өзимиз болайли яки асмандин чүшкән пәриштә болсун,
бириси бизниң силәргә җакалиғинимизға охшимайдиған башқа бир «хуш хәвәр»ни
силәргә җакалиса, бешиға ләнәт яғсун! [9] Биз бурун ейтқинимиздәк, һазирму мән шуни
ейтимәнки, бириси силәрниң қобул қилғиниңларға охшимайдиған башқа бир хуш
хәвәрни җаркарлиса, бешиға ләнәт яғсун!
[10] Мән Худани ишәндүрүшүм керәкму яки инсанларни ишәндүрүшүм керәкму? Яки ин-
санларни хурсән қилишим керәкму? Мән инсанларни хурсән қилишни нишан қилған
болсам, Мәсиһниң қули болмиған болаттим. [11] Әнди, и қериндашлар, силәргә шуни
уқтуримәнки, мән җакалайдиған хуш хәвәр инсанлардин кәлгән әмәс. [12] Чүнки мән
уни инсандин қобул қилғиним йоқ яки бирәр киши уни маңа үгәткини йоқ, бәлки Әйса
Мәсиһ маңа вәһий арқилиқ йәткүзгән. [13] Чүнки силәр мениң Йәһудийларниң диний
йолида қандақ һаят кәчүргәнлигим тоғрилиқ — мениң Худаниң җамаитигә әшәддий
зиянкәшлик қилип униңға бузғунчилиқ қилғанлиғимни аңлиғансиләр. [14] Һәмдә мән

1:1 **«Әйса Мәсиһ вә Уни өлгәнләрдин тирилдүргүчи ХудаАта...»** — «өлүмдин тирилдүргүчи» — грек тилида: «өлгәнләрдин тирилдүргүчи».
1:3 Рим. 1:7; 1Кор. 1:3; Әф. 1:2; 1Пет. 1:2.
1:4 Мат. 20:28; Гал. 2:20; Әф. 5:2; Тит. 2:14; Ибр. 9:14.
1:7 Рос. 15:1.
1:8 2Кор. 11:4.
1:10 **«Мән Худани ишәндүрүшүм керәкму яки инсанларни ишәндүрүшүм керәкму? Яки инсанларни хурсән қилишим керәкму?»** — хуш хәвәрни Худа Өзи бекитип әвәткән, әлвәттә. «Хуш хәвәр»ни өзгәртимән, дәп хам хиял қилғучилар «Худани ишәндүрүш»и керәк! Бирақ вәзипимиз адәмләрни хуш хәвәрни қобул қилишқа ишәндүрүштур. **«Мән инсанларни хурсән қилишни нишан қилған болсам, Мәсиһниң қули болмиған болаттим»** — «Мәсиһниң қули» — Йәһудийлар арисида «қул»ниң өзиниң салаһийити бар еди. Иззәтлик адәмниң қули болушниң өзи иззәтлик иш.
1:10 1Тес. 2:4; Яқ. 4:4.
1:11 1Кор. 15:1.
1:12 Әф. 3:3.
1:13 **«Йәһудийларниң диний йоли»** — грек тилида «Йәһудаизм». **«әшәддий зиянкәшлик қилип...»** — яки «ташқин қизғинлиқ билән зиянкәшлик қилип...».
1:13 Рос. 8:3; 9:1; 22:4; 26:9; Фил. 3:6; 1Тим. 1:13.

Йәһудийларниң диний йолида елимиздики нурғун тәңтушлиримдин хеләла алдида ту-
раттим вә ата-бовилиримниң әнъәнилирини сақлашқа пәвқулъаддә қизғин едим.
[15-16] Амма анамниң қосиғидин тартип мени Өзи үчүн айрип, меһри-шәпқити арқилиқ
мени чақирған Худа Өз Оғлини әлләр арисида җакалаш үчүн мәндә уни ашкарилаш-
ни лайиқ көргинидә, мән һеч қандақ қан-әт егиси билән мәслиһәтләшмәй, [17] яки Йе-
русалимға мәндин илгири расул болғанлар билән көрүшүшкә бармай, бәлки удул
Әрәбистанға атландим. Кейин Дәмәшққә қайтип кәлдим. [18] Андин үч жилдин кейин Йе-
русалимға Петрус билән тонушушқа бардим вә униң қешида он бәш күн турдум. [19] Амма
шу чағда Рәбниң иниси Яқуптин башқа расулларниң һеч қайсиси билән көрүшмидим.
[20] Мана, мениң силәргә һазир язғиним Худа алдида һеч ялған әмәс! [21] Кейин, мән Сурийә
вә Киликийә өлкилиригә бардим. [22] Амма Йәһудийәдики Мәсиһдә болған җамаәтләр
мени чирайимдин тонумайтти. [23] Улар пәқәт бурун бизгә зиянкәшлик қилған адәмниң
өзи шу чағда йоқатмақчи болған етиқатни һазир хуш хәвәр дәп җакалимақта, дәп аң-
лиған еди; [24] шуниңдәк улар мениң сәвәвимдин Худани улуқлиди.

Йерусалимда турған расулларниң Павлусни етирап қилиши

2 [1] Йәнә буниңдин он төрт жил кейин, мән Барнабас билән Йерусалимға чиқтим;
Титусниму һәмраһ қилип бардим. [2] Мән бир ваһийгә бенаән шу йәргә барған едим;
вә мән бекар чапмиғинимни яки бекар чапмайватқинимни җәзмләштүрүш үчүн
Йерусалимдикиләрниң алдида (әмәлийәттә пәқәт «җамаәтниң түврүклири»дәкләргә
айрим һалда) әлләр арисида җакалайдиған хуш хәвәрни баян қилдим. [3] Нәтиҗидә,
һәтта маңа һәмраһ болған Титус Юнанлиқ болсиму, хәтнини қобул қилишқа
мәҗбурланмиди; [4] шу чағдики «хәтнә» мәсилиси» болса, бизниң Мәсиһ Әйсада муйәссәр
болған һөрлүгүмизни назарәт қилиш үчүн аримизға соқунуп киривалған, бизни
қуллуққа чүширишмәкчи болуп, ялғанчилиқ қилған сахта қериндашлар түпәйлидин

1:15-16 **«Худа Өз Оғлини әлләр арисида җакалаш үчүн мәндә уни ашкарилашни лайиқ көргинидә...»** — «әлләр» мошу йәрдә «ят әлликләр», йәни «Йәһудий әмәсләр»ни көрситиду.
1:15-16 Рос. 9:15; 13:2; Мат. 16:17; Рос. 9:15; 13:2; 22:21; Гал. 2:8; Әф. 3:8.
1:18 **«үч жилдин кейин Йерусалимға Петрус билән тонушушқа бардим»** — «Петрус» расул Петрус (*башқа исми «Кефас»*).
1:19 **«Рәбниң иниси Яқуп»** — оқурмәнләрниң есидә барки, Әйсаниң аз дегәндә төрт иниси бар еди (*«Мат.» 13:55*).
1:20 Рим. 1:9; 9:1; 2Кор. 1:23; 11:31; 1Тес. 2:5; 1Тим. 5:21; 2Тим. 4:1.
1:24 **«шуниңдәк улар мениң сәвәвимдин Худани улуқлиди»** — грек тилида «шуниңдәк улар мәндә Худани улуқлиди».
2:1 **«Йәнә буниңдин он төрт жил кейин..»** — йәни бәлким у Мәсиһгә етиқат қилғандин 14 жил кейин. **«мән Барнабас билән Йерусалимға чиқтим; Титусниму һәмраһ қилип бардим»** — бизниңчә, бу «Рос.» 15:2дә тилға елинған сәпәр еди. Бәзи алимлар у зиярәтни «Рос.» 11:30 вә 12:25дә тилға елинған сәпәрни көрситиду, дәп қарайду.
2:1 Рос. 15:2.
2:2 **«мән бекар чапмиғинимни яки бекар чапмайватқинимни җәзмләштүрүш үчүн Йерусалимдикиләрниң алдида ... әлләр арисида җакалайдиған хуш хәвәрни баян қилдим»** — «бекар чапмиғиним» вә «бекар чепиватқиним» дегән мәнаси немә болатти? Павлус өзиниң хуш хәвәрни җакалаш хизмитини «мениң чепишим» яки «жүгүрүшүм» дәп тәсвирләйду. У мошу йәрдә башқа расуллар билән көрүшүштики мәхсити униң йәткүзгән «хуш хәвәр»ниң тоғра екәнлигини җәзмләштүрүш, шундақла уларниму униң хизмити тоғрилиқ хатирҗәм қилиш үчүн еди.
2:2 Рос. 19:21.
2:3 **«Нәтиҗидә, һәтта маңа һәмраһ болған Титус Юнанлиқ болсиму, хәтнини қобул қилишқа мәҗбурланмиди»** — «Юнанлиқ» яки «грек» — Йәни Йәһуди әмәс, шуниңдәк хәтнә қилинған киши әмәс.
2:3 Рос. 16:3; 1Кор. 9:21.

болған еди. [5] Лекин биз хуш хәвәрниң һәқиқити силәрдин мәһрум қилинмисун дәп уларға һәтта бир саатчиму йол қойғинимиз йоқ; [6] лекин абройлуқ һесапланған адәмләрдин болса (мениң уларниң немә екәнлиги билән карим йоқ; Худа һеч қандақ инсанниң йүз хатирисини қилмайду!) — мошу абройлуқ әрбаблар дәп саналғанларниң мәндики хуш хәвәргә қошқини йоқ еди. [7] Дәл әксичә, хуш хәвәрни хәтнә қилинғанларға йәткүзүш вәзиписи Петрусқа тапшурулғандәк, хәтнисизләргә йәткүзүш вәзиписи маңа тапшурулған дәп тонуп йетип, [8] (чүнки Петрусни хәтниликләргә расуллуққа Күчләндүргүчи болса, мениму әлләргә расул болушқа күчләндүргән еди), [9] маңа ата қилинған шу меһри-шәпқәтни тонуп йәткән «җамаәтниң түврүклири» һесапланған Яқуп, Кефас вә Юһанналар болса, силәр әлләргә бериңлар, биз хәтниликләргә барайли дәп Барнабас билән иккимизгә һәмдәмлик оң қолини бериштi. [10] Уларниң бизгә пәқәт кәмбәғәлләрни унтумаңлар дегән бирла тәливи бар еди; мән дәл бу ишқа қизғин болуп келивататтим.

Павлусниң Антакяда Петрусни әйиплиши

[11] Бирақ, кейин Петрус Антакя шәһиригә кәлгәндә, униң әйиплик екәнлиги еник болғачқа, мән уни йүзтуранә әйиплидим. [12] Чүнки Яқупниң йенидин бәзи адәмләр келиштин илгири у ят әлликләр билән һәмдәстихан болған еди; бирақ улар кәлгәндә, хәтниликләрдин қорқуп шу қериндашлардин өзини тартти. [13] Һәтта башқа Йәһудий қериндашлар униң бу сахтилиғиға қошулуп кәтти; һәтта Барнабасму аздурулуп уларниң сахтипәзлигигә шерик болди. [14] Амма мән уларниң хуш хәвәрниң һәқиқити бойичә дурус маңмиғанлиғини көрүп, һәммәйләнниң алдидила Петрусқа: «Сән Йәһудий туруп, Йәһудийларниң адәтлири бойичә яшимай, бәлки ят әлликләрдәк яшаватисән; шундақ туруқлуқ, немишкә сән ят әлликләрни Йәһудийлардәк яшашқа зорлимақчимусән?» — дедим, [15] вә йәнә: «Биз иккимиз туғулушимиздинла Йәһудиймиз, «гунакар дәп қаралған ят әлликләр»дин әмәсмиз, [16] лекин инсанниң һәққаний қилинишини Тәврат қануниға

2:4 **«шу чағдики «хәтнә мәсилиси» болса, ... ялғанчилиқ қилған сахта қериндашлар түпәйлидин болған еди»** — бизниңчә «хәтнә мәсилиси» *(грек тилида «бу иш»)* жуқуриқи 3-айәттә «маңа һәмраһ болған Титус Юнанлиқ болсиму, хәтнини қобул қилишқа мәҗбурланмиди» дейилгән иш билән бағлиқ. Демәк, әйни чағда бәзи «ялғанчилиқ қилған сахта қериндашлар» «шу ят әллик адәм хәтнә қобул қилмиса болмайду» дегән пикирни оттуриға қойған болса керәк.

2:4 Рос. 15:24.

2:6 **«лекин абройлуқ һесапланған адәмләр...»** — Павлус бу сәл кинайиликрәк көрүнгән гәпни ишлитиши билән башқа расулларға яки җамаәтниң ақсақаллириға һөрмәтсизлик қилмақчи әмәс, бәлки Галатияликларға *(шундақла, бизләргә!)* инсанларни Худадин жуқури қоймаслиқ керәк, дәп көрсәтмәкчи. **«мошу абройлуқ әрбаблар дәп саналғанларниң мәндики хуш хәвәргә қошқини йоқ еди»** — грек тилида: «маңа һеч нәрсә қошмиди».

2:6 Қан. 10:17; 2Тар. 19:7; Аюп 34:19; Рос. 10:34; Рим. 2:11; Әф. 6:9; Кол. 3:25; 1Пет. 1:17.

2:7 **«дәл әксичә, хуш хәвәрни хәтнә қилинғанларға йәткүзүш вәзиписи Петрусқа тапшурулғандәк, хәтнисизләргә йәткүзүш вәзиписи маңа тапшурулған дәп тонуп йетип...»** — мошу айәтләрдики «хәтнә қилинғанлар» Йәһудийларни, «хәтнисизләр» Йәһудий әмәсләрни көрситиду, әлвәттә.

2:8 Рос. 9:15; 13:2; 22:21; Гал. 1:16; Әф. 3:8.

2:10 **«Уларниң бизгә пәқәт кәмбәғәлләрни унтумаңлар дегән бирла тәливи бар еди»** — мүмкинчилиги барки, расулларниң Павлусқа «кәмбәғәлләр» тоғрилиқ болған тәливи өзлири арисидики, Йерусалим җамаитидики кәмбәғәлләрни тәкитләп көрсәтмәкчи.

2:10 Рос. 11:30; 24:17; Рим. 15:25; 1Кор. 16:1; 2Кор. 8:1; 9:1.

2:12 **«Чүнки Яқупниң йенидин бәзи адәмләр келиштин илгири у ят әлликләр билән һәмдәстихан болған еди»** — «Яқупниң йенидин бәзи адәмләр» Йерусалимдин кәлгән Йәһудий қериндашлар еди. **«бирақ улар кәлгәндә, хәтниликләрдин қорқуп шу қериндашлардин өзини тартти»** — «хәтниликләрдин қорқуп..»: — мүмкинчилиги барки, мошу кишиләр: «Йәһудий әмәсләрму хәтнә қилиниши керәк» дәп ойлиған. Умумән ейтқанда «кона әһдә» бойичә, Йәһудийларниң әслидә Йәһудий әмәсләрниң йемәкликлирини йейишигә, улар билән һәмдәстихан болушқа болмайтти.

2:14 Рос. 10:28.

2:15 **«Биз иккимиз туғулушимиздинла Йәһудиймиз, «гунакар дәп қаралған ят әлликләр»дин әмәсмиз...»** — Павлусниң мошу «гунакар дәп қаралған ят әлликләр» дегән сөзлири билән Петрусқа Йәһудийларниң әнъәнивий

әмәл қилишқа интилишлири билән әмәс, бәлки Әйса Мәсиһниң етиқат-садақәтлиги
билән болиду, дәп билимиз. Шуңа Тәврат қануниға әмәл қилишқа интилиш билән әмәс,
бәлки Мәсиһгә бағланған етиқат билән һәққаний қилинишимиз үчүн бизму Мәсиһ Әй-
саға етиқат қилдуқ — чүнки һеч әт егиси Тәврат қануниға әмәл қилишқа интилишлири
билән һәққаний қилинмайду» — дедим.

[17] Амма Мәсиһтә һәққаний қилинишқа издәнгинимиздә, бизму «гунакар» дәп испат-
ланған болсақму, Мәсиһ әнди гунаниң хизмитидә болғучиму?! Яқ, һәргиз! [18] Амма
мән әслидә ғулатқан нәрсиләрни қайтидин қурсам, өзәмни Тәврат қануниға хилаплиқ
қилғучи дәп испатлап көрсәткән болимән. [19] Чүнки мән Тәврат қануни билән Тәврат
қануниға нисбәтән өлдүм; нәтижидә, мән Худаға йүзлинип яшаватимән. [20] Мән Мәсиһ
билән биллә крестләнгәнмән, лекин мана, яшаватимән! Лекин яшаватқини мән әмәс,
бәлки мәндә туруватқан Мәсиһдур. Вә мениң һазир әтлиримдә яшаватқан һаят болса,
мени сөйгән вә мән үчүн Өзини пида қилған Худаниң Оғлиниң иман-етиқадидиндур.
[21] Мән Худаниң меһри-шәпқитини бекар қиливәтмәймән; чүнки һәққанийлиқ Тәврат
қануни арқилиқ келидиған болса, Мәсиһниң өлүши бекардин-бекар болуп қалатти.

көзқаришини яки позитисийисини әслитиду. Йәһудийлар өзлириму гунакарлар, әлвәттә!

2:16 **«лекин инсанниң һәққаний қилинишини Тәврат қануниға әмәл қилишқа интилишлири билән әмәс, бәлки Әйса Мәсиһниң етиқат-садақәтлиги билән болиду, дәп билимиз»** — «Тәврат қануниға әмәл қилишқа интилишлири билән» дегән ибарә грек тилида интайин қисқартилип: «қанундики әмәлләр билән...» яки «қанунға қаритилған әмәлләр билән» яки «қанундин чиққан әмәлләр» дәп ипадилиниду. Бу ибарә «Рим.» 3:20, 28, «Гал.» 3:2, 5, 10диму тепилиду. Инсанниң барлиқ «Тәврат қануниға әмәл қилишқа интилишлири» өзиниң гунаға патқан бир гунакар екәнлигини испатлайду, халас. **«инсанниң һәққаний қилиниши ...бәлки Әйса Мәсиһниң етиқат-садақәтлиги билән...»** — яки «инсанниң һәққаний қилиниши ... бәлки Әйса Мәсиһгә етиқат қилиш билән...». **«Мәсиһгә бағланған етиқат билән һәққаний қилинишимиз үчүн бизму Мәсиһ Әйсаға етиқат қилдуқ»** — «бизму» — Павлус Петрусқа сөз қиливатиду, мошу сөзи билән улар иккилисиниң Йәһудийлар екәнлигини көздә тутиду.

2:16 Рос. 13:38; Рим. 3:20,28; 8:3; Гал. 3:11; Ибр. 7:18.

2:17 **«Амма Мәсиһтә һәққаний қилинишқа издәнгинимиздә, бизму «гунакар» дәп испатланған болсақму, Мәсиһ әнди гунаниң хизмитидә болғучиму?! Яқ, һәргиз!»** — «бизму «гунакар» дәп испатланған болсақму» — һәр адәм хуш хәвәргә ишәнсә, Худаниң нижатини қобул қилиши үчүн авал өзиниң гунакар екәнлигини тонуп йетиши, шундақла барлиқ гуналирини иқрар қилиши керәк, әлвәттә. Бу җәһәттә Йәһудийлар вә Йәһудий әмәсләр арисида һеч қандақ пәриқ йоқ.

2:18 **«Амма мән әслидә ғулатқан нәрсиләрни қайтидин қурсам, өзәмни Тәврат қануниға хилаплиқ қилғучи дәп испатлап көрсәткән болимән»** — «ғулатқан нәрсиләр» тоғрилиқ: — бу әсли Тәврат қануниға әмәл қилишқа интилгәнликни көрситиду. Әгәр бириси өз реаллиғиға асасән: «Мениң Тәврат қануниға әмәл қилалишим қәтъий мүмкин әмәс екән» дәп шу тиришишни ташлап, Мәсиһкә етиқат қилиш йоли билән һәққанийлиққа еришсиму, лекин андин йәнә қайтидин тиришип, һәққаний болуш үчүн Тәврат қануниға әмәл қилишқа қайтидин интилсә, бәрибир өзиниң гунакарлиғини испатлап қоятти. «Қошумчә сөз»имизни көрүң.

2:19 **«... Чүнки мән Тәврат қануни билән Тәврат қануниға нисбәтән өлдүм; нәтижидә, мән Худаға йүзлинип яшаватимән»** — бу интайин муһим икки айәт *(19-20)* тоғрилиқ «қошумчә сөз»имиздә тохтилимиз.
–«Худаға йүзлинип яшаш» — буниң бәлким үч мәнаси бар болуши мүмкин; *(1)* Худаниң шан-шәриви үчүн яшаш; *(2)* Худаға пүтүнләй тайинип яшаш *(шундақ қилғанда өлүм болмайду)*; *(3)* Худаниң йетәкчилиги астида яшаш. Расул бәлким ишәнгүчиләрниң яшаватқан йеңи һаятиму өзиниң шәхсий нийәтлири үчүн әмәс, бәлки «Худаға йүзлинип яшаватқан» болуши керәк, демәкчи болиду *(«Рим.» 6:10-11-айәтниму көрүң)*.

2:19 Рим. 7:4; 14:7; 2Кор. 5:15; 1Тес. 5:10; Ибр. 9:14; 1Пет. 4:2.

2:20 **«мениң һазир әтлиримдә яшаватқан һаят болса, ... Худаниң Оғлиниң иман-етиқадидиндур»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «мениң һазир әтлиримдә яшаватқан һаят болса... Худаниң Оғлиға болған етиқат билән». Өзимизниң тәрҗимимиз тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң.

2:20 Гал. 1:4; Әф. 5:2; Тит. 2:14.

2:21 **«Мән Худаниң меһри-шәпқитини бекар қиливәтмәймән; чүнки һәққанийлиқ Тәврат қануни арқилиқ келидиған болса, Мәсиһниң өлүши бекардин-бекар болуп қалатти»** — әгәр адәмләр тиришип-тирмишип Тәврат қануниға әмәл қилалиған яки қилалайдиған болса, шундақла өзини һәққаний адәм дәп испатлиса, немишкә Әйса Мәсиһ Өзини қурбанлиқ қилди? Ундақ болғанда инсанлар гуналиридин қутулуш үчүн Худаниң меһри-шәпқитигә муһтаж болмиған болатти; йәни, Мәсиһниң адәмни гуналиридин қутқузуп нижат йолини ечиш үчүн болған өлүши бекар болатти *(Мәсиһниң өлүши әсли мүмкин болмайдиған иш еди; бу тарихта әң карамәт, аләмшумул әҗайип вақиә еди; чүнки У Өзи ««Һаят Өзәмдурмән», «Тирилиш Өзәмдурмән» дегән еди; «һаят» Болғучи қандақму өлсун?)*.

2:21 Ибр. 7:11.

Тәврат қануни вә иман-етиқат

3 [1] И әқилсиз Галатияликлар, көз алдиңларда Әйса Мәсиһ ениқ сүрәтләнгән, араңларда
крестләнгәндәк көрүнгән екән, ким силәрни һәқиқәткә итаәт қилиштин аздуруп
сеһирлиди? [2] Мән пәқәт шунила силәрдин сорап биләйки: — Силәр Роһни Тәврат қануниға
интилиш арқилиқ қобул қилдиңларму, яки хуш хәвәрни аңлап, етиқат арқилиқ қобул
қилдиңларму? [3] Силәр шунчә әқилсизму? Роһқа тайинип һаятни башлиған екәнсиләр,
әндиликтә әт арқилиқ камаләткә йәтмәкчиму? [4] Силәр етиқат йолида болған шунчә көп
азап-оқубәтләрни бекарға тарттиңларму? Дәрвәқә бекарға кәттиғу?! [5] Силәргә Роһни
Тәминлигүчи, араңларда мөҗизиләрни яритиватқучи бу карамәтләрни силәрниң
Тәврат қануниға интилип таянғиниңлардин қиламду, яки аңлиған хәвәргә бағлиған
ишәш-етиқадиңлардин қиламду?
[6] Муқәддәс язмиларда дейилгәндәк: «Ибраһим Худаға етиқат қилди; бу униң һәққаний-
лиғи һесапланди». [7] Шуниң үчүн, шуни чүшинишиңлар керәкки, етиқаттин туғулғанлар-
ла Ибраһимниң һәқиқий пәрзәнтлиридур. [8] Муқәддәс язмиларда Худаниң ят әлликләр-
ни Өзигә етиқат қилиши арқилиқ уларни һәққаний қилидиғанлиғи алдин-ала көрүлүп,
Худаниң Ибраһимға: «Сәндә барлиқ әл-милләтләргә бәхит ата қилиниду» дәп хуш
хәвәрни алдин-ала ейтқанлиғи хатириләнгән еди. [9] Шуниң билән, етиқаттин болғанлар
етиқат қилғучи Ибраһим билән тәң бәхит тапиду. [10] Лекин Тәврат қануниға әмәл қили-
миз дәп жүргәнләр болса һәммиси ләнәткә қалиду. Чүнки муқәддәс язмиларда мундақ
йезилған: «Тәврат қанунида йезилған һәммә әмирләргә үзлүксиз әмәл қилмайватқан
һәр бир киши ләнәткә қалиду». [11] Йәнә рошәнки, һеч ким Худаниң алдида қанунға
интилиш арқилиқ һәққаний қилинмайду; чүнки муқәддәс китапта йезилғинидәк: —
«Һәққаний адәм ишәш-етиқади билән һаят болиду». [12] Амма қанун йоли етиқат йолиға
асасланған әмәс, бәлки муқәддәс китапта: — «Қанунниң әмирлиригә әмәл қилғучи шу

3:1 **«И әқилсиз Галатияликлар, көз алдиңларда Әйса Мәсиһ ениқ сүрәтләнгән, араңларда крестләнгәндәк көрүнгән екән, ким силәрни һәқиқәткә итаәт қилиштин аздуруп сеһирлиди?»** — «Әйса Мәсиһ ... араңларда крестләнгәндәк көрүнгән екән» дегән сөзләр тоғрилиқ икки көзқараш бар: *(1)* Павлус хуш хәвәрдә Әйса тоғрилиқ пакитларни шунчә ениқ йәткүзүп җакалиғачқа, аңлиғучилар «нәқ мәйданда турғандәк, өз көзи билән гувачи болғандәк» болғанлиғини яки: *(2)* Павлусниң кечә-күндүз өз һаяти арқилиқ Мәсиһниң крестләнгәнлигини көрсәткәнлигини көрситиду *(1:16, 2:20ни көрүң)*. Бизниңчә иккила көзқараш тоғра.

3:1 Гал. 5:7.

3:2 **«силәр роһни Тәврат қануниға интилиш арқилиқ қобул қилдиңларму, яки хуш хәвәрни аңлап, етиқат арқилиқ қобул қилдиңларму?»** — «Роһ» Худаниң Муқәддәс Роһини көрситиду.

3:3 **«Силәр шунчә әқилсизму? Роһқа тайинип һаятни башлиған екәнсиләр, әндиликтә әт арқилиқ камаләткә йәтмәкчиму?»** — «Роһқа тайинип» — грек тилида «Роһта» *(Худаниң Роһида, әлвәттә)*. **«әндиликтә әт арқилиқ камаләткә йәтмәкчиму?»** — «әт арқилиқ» яки «инсаний әтләр арқилиқ» — демәк, Худаниң меһри-шәпқитигә әмәс, ниҗатиға әмәс, бәлки өз күчигә, Тәврат қануниға әмәл қилишқа интилишларға тайиништин ибарәт.

3:5 **«силәргә Роһни Тәминлигүчи»** — «Роһ» — Муқәддәс Роһ, Худаниң Роһи. «Силәргә Роһни Тәминлигүчи» ХудаАтиниң Өзи.

3:6 Яр. 15:6; Рим. 4:3; Яқ. 2:23.

3:7 **«... етиқаттин туғулғанларла Ибраһимниң һәқиқий пәрзәнтлиридур»** — грек тилида «етиқаттин болғанлар...» — демәк, Мәсиһ Әйсаға етиқат бағлап «қайтидин туғулған»лар, Ибраһимниң излирини басқанлар.

3:8 **«муқәддәс язмиларда Худаниң ят әлликләрни Өзигә етиқат қилиши арқилиқ уларни һәққаний қилидиғанлиғи алдин-ала көрүлүп...»** — «ят әлликләр» — Йәһудий әмәсләр. **«Сәндә барлиқ әл-милләтләргә бәхит ата қилиниду»** — «Яр.» 12:3.

3:8 Яр. 12:3; 18:18; 22:18; 26:4; 49:10; Рос. 3:25.

3:10 **«Лекин Тәврат қануниға әмәл қилимиз дәп жүргәнләр болса һәммиси ләнәткә қалиду»** — «Тәврат қануниға әмәл қилимиз дәп жүргәнләр» — мошу йол билән өзлирини һәққаний дәп испатлаймиз дәйдиғанлар, әлвәттә, **«Тәврат қанунида йезилған һәммә әмирләргә үзлүксиз әмәл қилмайватқан һәр бир киши ләнәткә қалиду»** — «Қан.» 27:26. Әлвәттә, һеч ким Тәврат қануниниң әмирлиригә «үзлүксиз әмәл қилалмайду» — шуңа һәммә киши, Йәһудий болсун, Йәһудий әмәс болсун, Мәсиһсиз болса ләнәт астида туриду.

3:10 Қан. 27:26.

3:11 **«Һәққаний адәм ишәш-етиқади билән һаят болиду»** — «Һаб.» 2:4.

3:11 Һаб. 2:4; Рим. 1:17; 3:20; Гал. 2:16; Ибр. 10:38

ишлар билән һаят болиду» дейилгәндәктур. [13] Һалбуки, Мәсиһ бизни Тәврат қанунидики ләнәттин һөр қилиш үчүн орнимизда ләнәт болуп бәдәл төлиди. Бу һәқтә муқәддәс язмиларда: «Яғачқа есилған һәр бир киши ләнәткә қалған һесаплансун» дәп йезилған.
[14] Шуниң билән Мәсиһ Әйса арқилиқ Ибраһимға ата қилинған бәхит ят әлликләргиму кәлтүрүлүп, биз вәдә қилинған Роһни етиқат арқилиқ қобул қилалаймиз.

Тәврат қануни вә Худаниң вәдиси

[15] Қериндашлар, мән инсанларчә сөзләймән; һәтта инсанлар арисида өз ара әһдә түзүлсиму, башқа һеч ким уни йоққа чиқириветәлмәйду яки униңға бирәр нәрсә қошалмайду. [16] Шуниңдәк, Худаниң әһдисидики вәдиләр Ибраһим вә униң нәслигә ейтилған.
Муқәддәс китапта У: «вә сениң нәсиллириңгә», (йәни, көп кишиләргә) демәйду, бәлки «сениң нәслиңгә», (йәни ялғуз бир кишигила), дәйду — бу «нәсил» Мәсиһдур. [17] Мән
шуни демәкчимәнки, Худаниң Мәсиһкә алдин түзгән бир әһдисини төрт йүз оттуз жилдин кейин чүширилгән Тәврат қануни әмәлдин қалдуралмайду, Худаниң бу вәдисини
һеч бекар қилалмайду. [18] Чүнки вәдә қилинған мирас қанунға асасланған болса, мана у Худаниң вәдисигә асасланған болмайтти; лекин Худа шапаәт билән уни Ибраһимға вәдә арқилиқ ата қилған.
[19] Ундақта, Тәврат қанунини чүшириштики мәхсәт немә? У болса, инсанларниң итаәтсизликлири түпәйлидин, Худаниң мираси вәдә Қилинғучи, йәни Ибраһимниң нәсли дунияға кәлгичә қошумчә қилип берилгән; у пәриштиләр арқилиқ бир васитичиниң
қоли билән бекитилип йолға қоюлған. [20] Амма «васитичи» бир тәрәпниңла васитичи-
си әмәс (бәлки икки тәрәпниңкидур), лекин Худа Өзи пәқәт бирдур. [21] Ундақта, Тәврат

3:12 **«Қанунниң әмирлиригә әмәл қилғучи шу ишлар билән һаят болиду»** — «Лав.» 18:5. Һеч ким Тәврат қанунының әмирлиригә әмәл қилалмайду, әлвәттә.

3:12 Лав. 18:5; Әз. 20:11; Рим. 10:5.

3:13 **«Һалбуки, Мәсиһ бизни Тәврат қанунидики ләнәттин һөр қилиш үчүн орнимизда ләнәт болуп бәдәл төлиди»** — грек тилида: «һөр қилиш үчүн бәдәл төләш» яки «қутулдуруп бәдәл төләш» дегән ибариләр адәттә қулларни базардин қайтидин сетивелип, һөр қилиш»ни көрситиду. **«яғачқа есилған һәр бир киши ләнәткә қалған һесаплансун»** — «Қан.» 21:24.

3:13 Қан. 21:23; Рим. 8:3; 2Кор. 5:21.

3:15 **«мән инсанларчә сөзләймән»** — мошу ибарә бәлким «инсанларниң күндилик турмушидин бир мисал көрситәй», дегини болса керәк.

3:15 Ибр. 9:17.

3:16 **«Шуниңдәк, Худаниң әһдисидики вәдиләр Ибраһим вә униң нәслигә ейтилған. Муқәддәс китапта У: «вә сениң нәсиллириңгә», йәни, көп кишиләргә демәйду, бәлки «сениң нәслиңгә», йәни ялғуз бир кишигила, дәйду — бу «нәсил» Мәсиһдур»** — бу вәдә Тәврат, «Яр.» 12:7 вә 13:15, 17:7, 24:7дә тепилиду. Демисәкму, Мәсиһ Йәһудийлардин болуп, у Ибраһимниң нәсли, әлвәттә.

3:16 Гал. 3:8.

3:17 **«Худаниң Мәсиһкә алдин түзгән бир әһдиси»** — «Мәсиһкә» — демәк, Мәсиһ «Ибраһимниң нәсли»ниң сүпитидә болуп әһдә шу чағда Униңға түзгән.
–бәзи кона көчүрмиләрдә «Мәсиһкә» дегән сөз тепилмайду.

3:17 Яр. 15:13; Мис. 12:40; Рос. 7:6.

3:18 **«Чүнки вәдә қилинған мирас қанунға асасланған болса, мана у Худаниң вәдисигә асасланған болмайтти; лекин Худа шапаәт билән уни Ибраһимға вәдә арқилиқ ата қилған»** — «вәдә қилинған мирас» Ибраһимға вәдә қилинған көп тәрәплик бәхитни көздә тутиду.

3:18 Рим. 4:14.

3:19 **«Тәврат қанунини чүшириштики мәхсәт немә?... у пәриштиләр арқилиқ бир васитичиниң қоли билән бекитилип йолға қоюлған»** — «бир васитичи» шүбһисизки, Муса пәйғәмбәрни көрситиду.
–Бу муһим 19-айәт тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң. «Тәврат қануни... инсанларниң итаәтсизликлири түпәйлидин» — бу сөзниң көп җәһәтлири бар — «қошумчә сөз»имиздә у тоғрилиқ тохтилимиз.

3:19 Қан. 5:5; Юһ. 1:17; 15:22; Рос. 7:38,53; Рим. 4:15; 5:20; 7:8.

3:20 **«амма «васитичи» бир тәрәпниңла васитичиси әмәс бәлки икки тәрәпниңкидур, лекин Худа Өзи пәқәт бирдур»** — бу айәткә берилгән бир нәччә шәрһ бар. Мәнаси бәлким: «Икки адәм келишим түзгәндә, бир васитичи болуш керәк. Лекин, Худа Өз әһдисини Ибраһимға бәргәндә, уни васитичисиз бәргән, у сап Худаниң қолидин кәлгән; шуңа бу әһдә бәрибир Тәврат қанунидин үстүн туриду» дегәндәк болиду. «Қошумчә сөз»имиздә уму тоғрилиқ тохтилимиз.

қануни Худаниң вәдилиригә зитму? Яқ, һәргиз! Әгәр бирәр қанун инсанларни һаят-
лиққа ериштүрәләйдиған болса, ундақта һәққанийлиқ җәзмән шу қанунға асасланған
болатти. [22] Һалбуки, муқәддәс язмилар пүткүл аләмни гунаниң илкигә қамап қойған;
буниңдики мәхсәт, Әйса Мәсиһниң садақәт-етиқади арқилиқ вәдиниң етиқат қилғучи-
ларға берилиши үчүндур. [23] Лекин етиқат йоли келип ашкарә болғичә, биз Тәврат қа-
нуни тәрипидин қоғдилип, ашкарә болидиған етиқатни күтүшкә қамап қоюлған едуқ.
[24] Шу тәриқидә, бизниң етиқат арқилиқ һәққаний қилинишимиз үчүн Тәврат қануни
бизгә «тәрбийилигүчи» болуп, бизни Мәсиһкә йетәклиди. [25] Лекин етиқат йоли ашкарә
болуп, биз әнди йәнә «тәрбийилигүчи»ниң назаритидә әмәсмиз. [26] Чүнки һәммиңлар
Мәсиһ Әйсаға етиқат қилиш арқилиқ Худаниң оғуллири болдуңлар. [27] Чүнки һәр қай-
сиңлар Мәсиһгә киришкә чөмүлдүрүлгән болсаңлар, Мәсиһни кийивалған болдуңлар.
[28] Мәсиһдә нә Йәһудий болмайду нә Грек болмайду, нә қул болмайду нә һөр болмайду,
нә әр болмайду нә аял болмайду, һәммиңлар Мәсиһ Әйсада бир болисиләр. [29] Силәр Мә-
сиһкә мәнсуп болған екәнсиләр, силәрму Ибраһимниң нәсли болисиләр вә униңға вәдә
қилинған бәхит-саадәткә мирасхордурсиләр.

Давами

4 [1-2] Йәнә шуни ейтимәнки: Гәрчә бир бала пүтүн мүлүкниң егиси болсиму, мирасхор
гөдәк вақитлирида таки атиси бәлгүлигән вақит тошмиғичә, у өз өйидики қулдин
пәрқи болмайду. Чүнки у йәнила ғоҗидарлар вә бала бақҗучиларниң башқурушида
болиду. [3] Шуниңға охшаш, бизму гөдәк вақтимизда, бу дуниядики «асасий қаидә-
қанунийәтләр» астида қул болған едуқ. [4] Лекин, вақит-саити толуқ тошқанда, Худа
Өз Оғлини бу дунияға әвәтти. У бир аял кишидин туғулған, шуниңдәк Тәврат қануни
астида туғулған еди. [5] Буниңдики мәхсәт, Худа Тәврат қануни астида яшиған бизләрни
бәдәл төләп һөрлүккә чиқирип, бизниң оғуллуққа қобул қилинишимиз үчүндур.
[6] Һәм силәр Униң оғуллири болғанлиғиңлар үчүн, Худа Өз Оғлиниң: «Абба! Атам!»

3:22 Рим. 3:9; 11:32.
3:24 **«бизниң етиқат арқилиқ һәққаний қилинишимиз үчүн Тәврат қануни бизгә «тәрбийилигүчи» болуп,..»** — «тәрбийилигүчи» грек тилида «педагог» дегән сөз билән ипадилиниду.
3:24 Мат. 5:17; Рос. 13:38; Рим. 10:4.
3:26 **«... Чүнки һәммиңлар Мәсиһ Әйсаға етиқат қилиш арқилиқ Худаниң оғуллири болдуңлар»** — бу муһим 23-26-айәтләр тоғрилиқ «қошумчә сөз»имиздә, жуқуриқи 3:19-айәт үстидә тохталғинимизни көрүң.
3:26 Йәш. 56:5; Юһ. 1:12; Рим. 8:15; Гал. 4:5.
3:27 **«Чүнки һәр қайсиңлар Мәсиһгә киришкә чөмүлдүрүлгән болсаңлар, Мәсиһни кийивалған болдуңлар»** — демәк, Мәсиһгә етиқат қилип суға чөмүлдүрүлүп, Униңға бағланған болсақ, Униң тәбиитигә егиләләймиз, шуниң билән «Мәсиһгә мәнсуп адәм» бизниң асасий салаһийитимиз болиду.
3:27 Рим. 6:3.
3:28 **«Мәсиһдә нә Йәһудий болмайду нә Грек болмайду... һәммиңлар Мәсиһ Әйсада бир болисиләр»** — «Грек» дегән сөз мошу йәрдә «Йәһудий әмәс», «ят әлликләр»ни билдүрүлиду.
3:28 Юһ. 17:21.
3:29 Яр. 21:12; Рим. 9:7; Ибр. 11:18.
4:1-2 **«... Гәрчә бир бала пүтүн мүлүкниң егиси болсиму, мирасхор гөдәк вақитлирида таки атиси бәлгүлигән вақит тошмиғичә, у өз өйидики қулдин пәрқи болмайду. Чүнки у йәнила ғоҗидарлар вә бала бақҗучиларниң башқурушида болиду»** — «ғоҗидар» дегән сөзниң мәнаси жуқуриқи «тәрбийилигүчи» дегән сөзгә йеқин.
4:3 **«бу дуниядики «асасий қаидә-қанунийәтләр»** — бәзи алимлар мошу сөзни яман роһларни көрситиду, дәп қарайду. Лекин «Колоссиликләргә»дики «Кол.» 2:8, 20 тоғрилиқ «қошумчә сөз»имиздә биз башқичә чүшәндүримиз.
4:4 **«Лекин, вақит-саити толуқ тошқанда, Худа Өз Оғлини бу дунияға әвәтти. У бир аял кишидин туғулған, шуниңдәк Тәврат қануни астида туғулған еди»** — «Тәврат қануни астида туғулған еди» дегән ибарә «Әйса Мәсиһ Тәврат қануниға бойсунуп яшиған» дегән мәнании өз ичигә алиду.
4:4 Яр. 15:16; 49:10; Дан. 9:24; Мат. 5:17.
4:5 Юһ. 1:12; Гал. 3:26.

дәп чақирғучи Роһини әвәтип қәлбимизгә салди. 7 Шуниң үчүн, силәр һазир қул әмәс,
бәлки оғуллиридурсиләр; оғуллири болған екәнсиләр, Худа арқилиқ Өзигә мирасхор
болисиләр.

Павлусниң Галатияликлардин әндишә қилиши

8 Бурун, Худани тонумиған вақтиңларда дәрвәқә ялған илаһларниң қуллуғиға тутулған-
силәр. 9 Әндиликтә, һазир һәқиқий Худани тонуған екәнсиләр, — яки ениқрақ қилип ей-
тқанда, Худа тәрипидин тонулған екәнсиләр, әнди силәр немә дәп бу дуниядики күчсиз,
әбҗәқ әрзимәс «асасий қаидә-қанунийәтләр»гә қарап янисиләр? Уларниң қуллуғиға
яңливаштин қайтишни халамсиләр? 10 Силәр алаһидә күн, ай, пәсил вә жилларни ети-
варға елип хатириләшкә башлидиңлар! 11 Мән илгири силәргә сиңдүргән әҗрим бекар
кетәрмекин, дәп силәр үчүн әнсирәватимән.
12 Қериндашлар, мән шуни силәрдин өтүнимәнки, маңа охшаш болуңлар; чүнки мән
силәргә охшаш болдум. Силәр әслидә маңа һеч азар йәткүзмигән едиңлар. 13 Амма
силәргә мәлумки, әтлиримдики бир зәиплик түпәйлидин, мән хуш хәвәрни силәргә
биринчи қетим йәткүзгән едим. 14 У чағда, әтлиримдики бу зәиплик силәргә нисбәтән
синақтәк болсиму, лекин силәр мени кәмситмидиңлар яки чәткә қақмидиңлар. Әк-
сичә, мени Худа әвәткән бир пәриштини, һәтта Мәсиһ Әйса өзини күткәндәк күтүвал-
диңлар. 15 У чағдики бәхит-бәрикитиңлар әнди нәгә кәтти?! Мән силәргә гувачи бо-

---

4:6 «һәм силәр Униң оғуллири болғанлиғиңлар үчүн, Худа Өз Оғлиниң: «Абба! Атам!» дәп чақирғучи Роһини әвәтип қәлбимизгә салди» — ибраний тилида «Абба» «дадам»ни билдүриду, «Абба! Атам!» «И сөйүмлүк атам!» дегән гәп.

4:6 Рим. 8:15.

4:7 «Шуниң үчүн, силәр һазир қул әмәс, бәлки оғуллиридурсиләр» — грек тилида бу айәттики «силәр» «сән» дәп ипадилиниду. **«оғуллири болған екәнсиләр, Худа арқилиқ Өзигә мирасхор болисиләр»** — «Худа арқилиқ Өзигә мирасхор болисиләр» бәзи кона көчүрмиләрдә: «Мәсиһ арқилиқ Худаниң Өзигә мирасхор болисиләр» дейилиду.

4:8 «Бурун, Худани тонумиған вақтиңларда дәрвәқә ялған илаһларниң қуллуғиға тутулғансиләр» — «ялған илаһлар» грек тилида «әйнийити илаһ әмәсләр» билән ипадилиниду.

4:8 1Кор. 8:4.

4:9 «әнди силәр немә дәп бу дуниядики күчсиз, әбҗәқ әрзимәс «асасий қаидә-қанунийәтләр»гә қарап янисиләр?» — «әрзимәс артуқчә» — Грек тилида «тиләмчиликкә аит» дегән сөзләр билән ипадилиниду.

4:9 Кол. 2:20.

4:10 «Силәр алаһидә күн, ай, пәсил вә жилларни етиварға елип хатириләшкә башлидиңлар!» — мошу айәттики «күн, ай, пәсил вә жиллар» болса бәлким Тәврат қанунида Йәһудийлар үчүн бекитилгән һейтларни һәм Йәһудийларниң әнъәнилири бойичә өткүзидиған һейтларниму көрситиду. Мәйли Йәһудийларниңки болсун болмисун, принсип охшаш, етиқатчилар үчүн һеч қандақ алаһидә күн-һейтларни хатириләшниң һаҗити йоқ.

4:10 Рим. 14:5; Кол. 2:16.

4:12 «Қериндашлар, ... маңа охшаш болуңлар; чүнки мән силәргә охшаш болдум» — Павлус өзи Йәһудий болсиму, Тәврат қануниниң *(һәққанийлиққа аит тәләплиридин башқа)* барлиқ әмирлиридин *(Мәсиһниң ниҗати билән)* азат болуп Муқәддәс Роһниң йетәкчилигидә яшиған; шуңа у Галатияликлардин: «Маңа охшаш болуңлар» дәп өтүниду; «чүнки мән силәргә охшаш болдум» — демәк, у Йәһудий әмәсләрдәк *(Галатияликлардәк)* Тәврат қануниниң тәләплиридин мустәсна болди. Лекин Галатияликлар Йәһудийлардәк болимиз дәп өзлирини Тәврат қануниниң барлиқ тәләплири астиға қоймақчи еди! **«Силәр әслидә маңа һеч азар йәткүзмигән едиңлар»** — демәк, Павлус уларға һазирла ейтқан қаттиқ гепини уларниң өзигә қандақтур бир зиян яки азар йәткүзгәнлиги түпәйлидин ейтқан әмәс, дәйду *(5-15-айәтләрдә у уларниң әслидә өзигә көрсәткән чоңқур муһәббитини әсләйду)*, бәлки уларни көзләп: «силәр өз-өзлириңларға азар бериватисиләр» дәп агаһ бериш үчүн ейтиду.

4:13 «Амма силәргә мәлумки, әтлиримдики бир зәиплик түпәйлидин, мән хуш хәвәрни силәргә биринчи қетим йәткүзгән едим» — «әтлиримдики бир зәиплик түпәйлидин» — бу сөздин қариғанда, Павлус бәлким кесәл сәвәвидин Галатияда дәм елишқа мәҗбур болған еди. Мүмкинчилиги барки, бу кесәл униң көзлири билән бағлиқ болуп, униң чирайини интайин сәт қияпәткә киргүзүп қойған еди *(14-айәт)*. 14-15-айәт, 6:11 вә «2Кор.» 12:7-10ниму көрүң. Павлус адәттә хәтлирини пүтүкчи арқилиқ язатти *(мәсилән, «Рим.» 16:22)*.

4:14 «У чағда, әтлиримдики бу зәиплик силәргә нисбәтән синақтәк болсиму, лекин силәр мени кәмситмидиңлар яки чәткә қақмидиңлар. Әксичә, мени Худа әвәткән бир пәриштини, һәтта Мәсиһ Әйса өзини күткәндәк күтүвалдиңлар» — Павлусниң бу көз кесили йәнә бир тәрәптин қийинчилиқ елип кәлди — У хуш хәвәрниң йолида көп адәмләрниң кесәллирини дуа қилип сақайтти; уларниң сақайтилиши арқилиқ көп адәмләр хуш хәвәргә ишәнди. Лекин униң өзидә кесәл болғачқа, бу иш уни башқиларниң алдида мазаққа қалдуруш еһтималлиғи боламду, қандақ?

4:14 Мал. 2:7; Мат. 10:40; Юһ. 13:20.

луп ейталайманки, у чағда силәр мүмкин болса, маңа көзлириңларни оюп беришкиму
рази едиңлар! [16] Әндиликтә, силәргә һәқиқәтни сөзлигәнлигим үчүн дүшминиңларға
айлинип қалдимму?
[17] Мән ейтип өткән һелиқи адәмләр силәргә қизғинлиқ көрситиду, амма нийити дурус
әмәс; улар пәқәт силәрни нижатниң сиртиға чиқирип, қизғинлиғиңларни өзлиригә қа-
ритивалмақчи. [18] Амма мән силәр билән биргә болған вақитлардила әмәс, бәлки дайим
яхши ишқа қизғинлиқ қилишниң өзи яхшидур, әлвәттә.
[19] Сөйүмлүк балилирим! Мәсиһ силәрдә төрәлдүрүлгичә мән силәр үчүн толғақ аза-
плирини йәнә бир қетим тартиватимән! [20] Мениң һазирла йениңларға берип, силәргә
башқичә тәләппуз билән сөзлигүм келиватиду; чүнки бу әһвалиңлар тоғрилиқ немә қи-
лишни задила билмәйватимән!

«Қул дедәк» Һәҗәр билән «һөр аял» Сараһ тоғрисидики тәмсилдин тәрбийә-савақ елиш

[21] И Тәврат қанунининң илкидә яшашни халайдиғанлар, силәрдин шуни сорап бақай,
силәр Тәвратниң өзидә немә дейилгәнлигигә қулақ салмамсиләр? [22] Тәвратта,
Ибраһимниң икки оғли болуп, бири дедәктин, йәнә бири һөр аялидин болған, дәп ха-
тириләнгән. [23] Дедәктин болған оғул «әт билән» туғулған; һөр аялидин болған оғул
болса Худаниң вәдиси арқилиқ туғулғандур. [24] Бу икки ишни бир охшитиш дегили
болиду. Бу икки аял Худаниң инсанлар билән түзгән икки әһдисиниң вәкилидур. Би-
ринчи әһдә Синай теғидин келип, дәрһәқиқәт балилирини қуллуқта болушқа туғи-
ду; мана Һәҗәр униңға вәкилдур; [25] демәк, Һәҗәр болса Әрәбистандики Синай теғиға
символ қилинип, йәни бүгүнки Йерусалимға охшитилиду; чүнки у шәһәр вә униң ба-
лилири қуллуқта турмақта. [26] Амма жуқуридин болған Йерусалим һөрдур, у һәмми-
мизниң анисидур; [27] Чүнки, муқәддәс язмиларда мундақ йезилған: —
«Хошал бол, и пәрзәнт көрмигән туғмас аял!
Тәнтәнә қилип яңрат, товла, и толғақ тутуп бақимиған!

4:17 «улар пәқәт силәрни нижатниң сиртиға чиқирип...» — бәзи кона көчүрмиләрдә «улар пәқәт силәрни биздин айрилип нижатниң сиртиға чиқирип» дейилиду.
4:17 Рим. 10:2; 2Кор. 11:12.
4:18 «Амма мән силәр билән биргә болған вақитлардила әмәс, бәлки дайим яхши ишқа қизғинлиқ қилишниң өзи яхшидур, әлвәттә» — башқа бирхил тәрҗимиси: «Мәйли мән силәр билән биллә болай яки болмай, силәргә нийити яхши қизғинлиғи бар адәмләр бар болса, дайим яхши болиду, әлвәттә».
4:19 1Кор. 4:15; Флм. 10; Як. 1:18.
4:20 «Мениң һазирла йениңларға берип, силәргә башқичә тәләппуз билән сөзлигүм келиватиду» — «башқичә бир тәләппуз билән...» — Павлус техиму қаттиқ тәләппуздиму, яки мулайимрақ тәләппуздиму, уларға зади «қандақ тәләппуз»да сөзләш керәклигини билмәйтти.
4:22 «Ибраһимниң икки оғли болуп, бири дедәктин...» — дедәк *(қул аял)* — йәни Һәҗәр. **«йәнә бири һөр аялидин болған..»** — өз һөр аяли Сараһ еди.
4:22 Яр. 16:2,15; 21:2; Рос. 7:8; Ибр. 11:11.
4:23 «Дедәктин болған оғул «әт билән» туғулған» — «әт билән» дегән ибарә «инсанниң әтлиригә тайиниш»ни билдүриду. Һәҗәрниң оғли Исмаил пәқәт инсанларниң ой-пикри, инсаний күчи билән туғулған. **«дедәктин болған оғул «әт билән» туғулған; һөр аялидин болған оғул болса Худаниң вәдиси арқилиқ туғулғандур»** — бу пүтүн айәт тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң.
4:23 Юһ. 8:39; Рим. 9:7.
4:25 «демәк, Һәҗәр болса Әрәбистандики Синай теғиға символ қилинип, йәни бүгүнки Йерусалимға охшитилиду; чүнки у шәһәр вә униң балилири қуллуқта турмақта» — «қуллуқта» дегән сөз роһий қуллуқта, йәни Тәврат қанунининң қуллуғида. «Бүгүнки Йерусалим вә униң балилири» Йәһудий хәлқи, шундақла Тәврат қануниға әмәл қилишқа тиришқанлирим билән һәққаний адәм болай дегән һәммә адәмни көрситиду.
4:25 Мис. 19; 20.
4:26 «Амма жуқуридин болған Йерусалим һөрдур, у һәммимизниң анисидур...» — башқичә ейтқанда, Ибраһимниң өз аяли Сараһ болса һөр аял болғачқа, әрштики Йерусалимға, шундақла йеңи әһдидә яшиған җамаәткә вәкиллик қилиду. Шуңа, «әрштики Йерусалим»ни бизниң анимиз, дейишкә болиду.
4:26 Вәһ. 21:2.

— Чүнки ғериб аялниң балилири ери бар аялниңкидин көптур!»
[28] Әнди и қериндашлар, Исһақ Худаниң вәдисидин туғулғандәк бизму Худаниң вәдиси
бойичә туғулған пәрзәнтләрмиз. [29] Лекин у чағда «әтләрдин туғулған» бала «роһтин
туғулған» балиға зиянкәшлик қилғинидәк, һазир шундақ болиду. [30] Лекин муқәддәс яз-
миларда немә дейилгән? Униңда: «Сән бу дедигиңни оғли билән қошуп һайдивәт! Чүнки
дедәктин тапқан оғул һәргиз һөр аялиңдин болған оғул билән мирасқа ортақ болмай-
ду!» дәп пүтүлгән. [31] Әнди, қериндашлар, биз дедәкниң әмәс, бәлки һөр аялниң пәрзәнт-
лиридурмиз. Мәсиһ бизни һөрлүктә яшисун дәп һөр қилди. Шуниң билән униңда тапан
тирәп туруңлар вә қуллуқниң боюнтуруғиға қайтидин қисилип қалмаңлар.

Етиқатчиларниң әркинлиги

5 [1-2] Мана, мәнки Павлус силәргә шуни ейтип қояйки, әгәр силәр хәтнә қобул
қилсаңлар, у чағда Мәсиһниң силәргә һеч қандақ пайдиси қалмайду. [3] Мән хәтнини
қобул қилған һәр бир кишигә йәнә агаһландуруп һәқиқәтни ейтип қояйки, уларниң
Тәвраттики барлиқ әмир-бәлгүлимиләргә толуқ әмәл қилиш мәҗбурийити бардур.
[4] Әй Тәврат қануни арқилиқ өзәмни һәққаний адәм қилай дегәнләр, һәр бириңлар
Мәсиһдин айрилип, мәһрум болуп, Худаниң шапаитидин чиқип, жиқилип униңдин
қалдиңлар. [5] Чүнки Роһқа тайинип һәққанийлиққа бағланған арзу-арманни етиқат билән
тәлпүнүп күтмәктимиз. [6] Чүнки Мәсиһ Әйсада хәтнилик күчкә егә әмәс, хәтнисизликму

4:27 **«Хошал бол, и пәрзәнт көрмигән туғмас аял! Тәнтәнә қилип яңрат, товла, и толғақ тутуп бақмиған! — чүнки ғериб аялниң балилири ери бар аялниңкидин көптур!»** — Йәш.» 54:1.
4:27 Йәш. 54:1
4:28 **«... Исһақ Худаниң вәдисидин туғулғандәк бизму Худаниң вәдиси бойичә туғулған пәрзәнтләрмиз»** — бәзи кона көчүрмилиридә «... Исһақ Худаниң вәдисидин туғулғандәк силәрму Худаниң вәдиси бойичә туғулған пәрзәнтләрсиләр» дейилиду.
4:28 Рим. 9:7, 8.
4:29 **«Лекин у чағда «әтләрдин туғулған» бала «роһтин туғулған» балиға зиянкәшлик қилғинидәк, һазир шундақ болиду»** — «әтләрдин туғулған» бала — Исмаилни, шундақла у символ қилинған «Тәврат қануниға қул болғанлар»ни көрситиду. «Роһтин туғулған» — Худаниң вәдиси вә мөҗизиси арқилиқ, йәни Муқәддәс Роһниң күч-қудрити билән туғулған Исһақни, шундақла у символ қилинған Әйса Мәсиһкә етиқат қилғучи, Муқәддәс Роһтин «қайтидин туғулған» Худаниң роһий пәрзәнтлирини көрситиду. Әслидә Исмаил Исһаққа зиянкәшлик қилғинидәк, Йәһудий хәлиқ Мәсиһгә ишәнгәнләргә зиянкәшлик қилатти вә бүгүнгә қәдәр һәр түрлүк «қануниға таянғанлар»му охшашла «Худаниң роһиға таянғанлар»ға зиянкәшлик қилиду.
4:29 Яр. 21:9.
4:30 **«Сән бу дедигиңни оғли билән қошуп һайдивәт! Чүнки дедәктин тапқан оғул һәргиз һөр аялиңдин болған оғул билән мирасқа ортақ болмайду!»** — «Яр.» 21:10. Мошу *(21-31)* айәтләргә «қошумчә сөз»имиздә шәрһ беримиз.
4:30 Яр. 21:10.
5:1-2 **«... Әгәр силәр хәтнә қобул қилсаңлар, у чағда Мәсиһниң силәргә һеч қандақ пайдиси қалмайду»** — Галатияликларниң хәтнини қобул қилиштики мәхсити «мошу арқилиқ һәққанийлиққа еришимән» дегәнликтур; улар Мәсиһниң гуналар үчүн болған қурбанлиғиға таянмайла, пәқәт йәнә өзиниң тиришчанлиғи билән «саваблиқ ишлар»ни бәрпа қилмақчи болуп «өз-өзәмгә тайинип гуналиримни жуюп һәққаний адәм болимән» дегәнләрдин ибарәт еди.
5:1-2 Йәш. 9:3; Юһ. 8:32; Рим. 6:18; 1Пет. 2:16; Рос. 15:1.
5:3 **«Мән хәтнини қобул қилған һәр бир кишигә йәнә агаһландуруп һәқиқәтни ейтип қояйки, уларниң Тәвраттики барлиқ әмир-бәлгүлимиләргә толуқ әмәл қилиш мәҗбурийити бардур»** — мошу айәт тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң.
5:5 **«Чүнки Роһқа тайинип һәққанийлиққа бағланған арзу-арманни етиқат билән тәлпүнүп күтмәктимиз»** — «Роһ» Муқәддәс Роһ, әлвәттә. «һәққанийлиққа бағланған арзу-арманни» — грек тилида «һәққанийлиқниң үмүти» дәп ипадилиниду. Мәнаси: *(1)* кимдә Мәсиһ арқилиқ һәққанийлиқ бар болса униң әрштики бәхиткә бағлиған зор үмүтүмү бар болиду; *(2)* биздә Мәсиһ арқилиқ һазир бар болған һәққанийлиқ Униң қайтип келиши билән толуқ, мукәммәл болиду, дәйдиған үмүтму бардур. Бизниңчә, бу һәр икки үмүт көрситилиду.

күчкә егә әмәс, күчкә егә болғини пәқәт муһәббәт арқилиқ иш қилидиған етиқаттур.
[7] Силәр убдан чепип меңиватқан едиңлар; бирақ ким силәрни һәқиқәткә итаәт қилиштин тосувалди? [8] Бундақ қайил қилиш амили силәрни Чақирғучидин болған әмәс! [9] «Кичиккинә хемиртуруч пүткүл хемирни болдуруп йоғинитиду!»
[10] Өзәм Рәбгә қарап қайил болдумки, силәрму бу ишта һеч башқичә ойда болмайсиләр. Амма силәрни қаймуқтуруватқан ким болушидин қәтъийнәзәр, у чоқум тегишлик жазасини тартиду. [11] Қериндашлар, әгәр мән «хәтнә қилиниш керәк» дәп жакалап жүргән болсам, ундақта мән бүгүнки күнгичә йәнә немә үчүн Йәһудийлардин зиянкәшликкә учрап келимән? Әгәр шундақ қилған болсам, «крест бизарлиғи» йоқ қилинатти!
[12] Силәрни қутритиватқан бу адәмләр өзлирини ахта қиливәтсун дәймән! [13] Чүнки қериндашлар, силәр әркинликкә чақирилдиңлар. Лекин әркинлигиңларни әтләрниң арзу-һәвәслиригә қандурушниң баниси қилмаңлар, бәлки меһир-муһәббәт билән бир-бириңларниң қуллуғида болуңлар. [14] Чүнки пүткүл Тәврат қануни «Хошнаңни өзәңни сөйгәндәк сөйгин» дегән бирла әмирдә әмәл қилиниду. [15] Лекин пәхәс болуңларки, бир-бириңларни чишләп тартип ялмап жүрүп, бир-бириңлардин жутулуп кәтмәңлар йәнә!

5:6 **«Чүнки Мәсиһ Әйсада хәтнилик күчкә егә әмәс, хәтнисизликму күчкә егә әмәс, күчкә егә болғини пәқәт муһәббәт арқилиқ иш қилидиған етиқаттур»** — «муһәббәт арқилиқ иш қилидиған етиқат»: — етиқат муһәббәт арқилиқ гөзәл ишларни қилиду һәм муһәббәтниң өзи етиқатқа гөзәл ишларни қилишқа түрткә болуп илһамландуриду.
5:6 Мат. 12:50; Юһ. 15:14; 1Кор. 7:19; 2Кор. 5:17; Гал. 6:15; Кол. 3:11; 1Тес. 1:3.
5:7 **«Силәр убдан чепип меңиватқан едиңлар»** — етиқат йолида, әлвәттә.
5:7 Гал. 3:1.
5:8 **«Бундақ қайил қилиш амили силәрни Чақирғучидин болған әмәс!»** — «қайил қилиш»ниң мәнаси жуқуриқи «итаәт» дегән сөзниң мәнасиға йеқин болуп, кинайилик мәнании тәкитләйду — демәк, мошундақ «итаәт» боламду?
5:9 **«Кичиккинә хемиртуруч пүткүл хемирни болдуруп йоғинитиду!»** — демәк, кичиккинә хемиртуруч пүтүн хемирни болдурғинидәк, бир адәмниң «азрақ хата» тәлимиму нурғун адәмни аздуриду. Башқичә ейтқанда «хәтнә қилиш» «кичиккинә бир иш» болсиму, Галатияликларниң уни «мошу иш билән һәққаний *(яки «техиму һәққаний»)* адәм болимән» дәп қобул қилиши өзлирини Худаниң нижатидин чиқирип айриветәтти.
5:9 1Кор. 5:6.
5:10 **«Амма силәрни қаймуқтуруватқан ким болушидин қәтъийнәзәр, у чоқум тегишлик жазасини тартиду»** — Худа тәрипидин, әлвәттә.
5:10 2Кор. 2:3; 8:22.
5:11 **«Қериндашлар, әгәр мән «хәтнә қилиниш керәк» дәп жакалап жүргән болсам, ундақта мән бүгүнки күнгичә йәнә немә үчүн Йәһудийлардин зиянкәшликкә учрап келимән?»** — Галатиядики жамаәтни «қаймуқтуруватқан»лар болса бәлким: «Павлус, сүннәт қилиниш керәк дәйду», дәп ялғанчилиқ қилған болса керәк. Павлусниң бу соали билән уларниң ялған сөзигә жавап бериду — Мана, мән шундақ хәвәрни йәткүзгән болсам, Йәһудийлар тәрипидин зиянкәшликкә учрап кәтмәйттим, дәйду. **«Әгәр шундақ қилған болсам, «крест бизарлиғи» йоқ қилинатти!»** — «крест бизарлиғи» тоғрилиқ: — «крест» өзи Рим империйәсидики әң жиркиничлик өлүм жаза тәдбири еди! Лекин Худа Әйсаниң дәл шундақ өлүми арқилиқ адәмни қутқузмақчи! Мана «крест бизарлиғи»дур! Униң үстигә, «хәтнә қилиниш яки Тәврат қануниға әмәл қилишқа тиришишлар адәмни гуналиридин қутқузмайду, нижат-қутқузулуш пәқәт Әйса Мәсиһниң кресттики қурбанлиғидинла келиду» дегән хәвәр көп адәмләрни *(пәқәт Йәһудийларнила әмәс!)* рәнжитиду яки уларниң ғәзивини қозғайду. Мана буму «крест бизарлиғи»дур. Хуш хәвәр йәткүзүштә «крест бизарлиғи» һәрдайим болиду; ундақ иш кам болса йәткүзгән «хуш хәвәр» әнди «хуш хәвәр» болмайду!
5:11 1Кор. 1:23.
5:12 Йә. 7:25.
5:13 **«лекин әркинлигиңларни әтләрниң арзу-һәвәслиригә қандурушниң баниси қилмаңлар»** — «әт» яки «әтләр» асасән инсанниң өз шәхсийәтчи тәбиитини көрситиду. Буниң тоғрилиқ «римлиқларға»дики «кириш сөз»имизни көрүң.
5:13 1Кор. 8:9; 1Пет. 2:16; Йәһ. 4.
5:14 **«... пүткүл Тәврат қануни «Хошнаңни өзәңни сөйгәндәк сөйгин» дегән бирла әмирдә әмәл қилиниду»** — «әмәл қилиниду» дегәнниң башқа хил тәржимиси: «жиғинчақланғандур» *(«Лав.» 19:18)*.
5:14 Лав. 19:18; Мат. 22:39; Мар. 12:31; Рим. 13:8; Як. 2:8.
5:15 2Кор. 12:20.

Роһ вә «әт»

[16] Амма шуни дәймәнки — Муқәддәс Роһта меңиңлар, вә шу чағда силәр әтләрниң
арзу-һәвәслиригә йол қоймайсиләр. [17] Чүнки әт Роһқа зит болған ишларни арзу қи-
лиду, вә Роһ әткә зит болған ишларни арзу қилиду. Улар иккиси бир-биригә қари-
муқаршидур; нәтиҗидә, өзәңлар арзу қилған ишларни қилалмайсиләр. [18] Вәһаләнки,
силәр Роһниң йетәкчилигидә болсаңлар, у чағда Тәврат қанунининиң илкидә болмай-
силәр. [19] Әнди әтниң әмәллири рошәнки — зинахорлуқ, бузуқлуқ, напаклиқ, шәһва-
нийлиқ, [20] бутпәрәслик, сеһиргәрлик, өчмәнликләр, җедәлләр, қизғанчуқлуқлар,
ғәзәпләр, риқабәтлишишләр, бөлгүнчиликләр, гуруһвазлиқлар, [21] һәсәтхорлуқлар,
қатиллиқлар, һарақкәшликләр, әйш-ишрәтләр қатарлиқ ишлардур; бу ишлар тоғри-
лиқ бурунқи ейтқинимдәк һазир йәнә бир қетим агаһландуримәнки, бундақ ишларни
қилғучилар Худаниң падишалиғиға мираслиқ қилмайду. [22] Вәһаләнки, Роһниң меви-
си болса меһир-муһәббәт, шат-хорамлиқ, хатирҗәмлик, сәвир-тақәт, меһриванлиқ,
яхшилиқ, ишәш-садиқлиқ, [23] мөмин-мулайимлиқ вә өзини тутувелиштин ибарәт.
Мошундақ ишларни тосидиған һеч қандақ қанун йоқтур. [24] Лекин Мәсиһкә мәнсуп
болғанлар әтлирини, шундақла униңдики ишқлар вә һәм һәвәсләрни тәң крестлигән
болиду. [25] Роһта яшаватқан болсақ, Роһқа әгишип маңайли. [26] Бир-биримизни рәнҗи-
тип, бир-биримизгә һәсәт қилип, һакавур шөһрәтпәрәсләрдин болмайли.

Бир-бириңларниң хизмитидә болуңлар

6 [1] Қериндашлар, араңлардин бирисиниң һазирму бир гуна-сәһвәнлик садир
қиливатқанлиғи байқалған болса, араңлардики роһий кишиләр юваш-мулайимлиқ
роһи билән уни йолидин қайтуруп келиңлар. Шуниң билән бир вақитта, өзәңларниңму
аздурулуп кәтмәслигиңларға диққәт қилиңлар. [2] Бир-бириңларниң еғирчилиғини
көтириңлар. Шундақ қилсаңлар, Мәсиһниң қануниға әмәл қилған болисиләр. [3] Чүнки
бирисиниң таразиға тохтиғидәк иши болмай туруп өзини таразиға тохтиғидәк дәп
чағлиса, у өз-өзини алдиғанлиқ, халас. [4] Лекин һәр ким өз әмәлийитигә қарап тәкшүрүп

5:16 **«Муқәддәс Роһта меңиңлар»** — демәк, «Муқәддәс Роһниң йетәкчилигидә һәм Униң күч-қудритидә меңиңлар». Бу ибарә тоғрилиқ «римлиқларға»дики «кириш сөз»имизни көрүң.
5:16 Рим. 13:14; 1Пет. 2:11.
5:17 Рим. 7:15-26.
5:19 1Кор. 3:3; Як. 3:14.
5:21 1Кор. 6:10; Әф. 5:5; Кол. 3:6; Вәһ. 22:15.
5:22 **«Роһниң мевиси болса...»** — «Роһ» Муқәддәс Роһ, Худаниң Роһи.
–«Роһниң мевиси» — башқичә ейтқанда, «Муқәддәс Роһниң йетәкчилигидә яшаштин беридиған мевә».
5:22 Әф. 5:9.
5:23 **«... мөмин-мулайимлиқ вә өзини тутувелиштин ибарәт»** — Инҗилда «мөмин-мулайимлиқ» яки «юваш-мулайимлиқ»ниң алаһидилиги бар, у болсиму қорқунучтин күчлүкләргә йол қойидиған аҗизлиқ әмәс, бәлки Худаниң йолида талаш-тартишлардин қол үзүш, Худаниң һәммә ишлиримизни зораванлиқсиз, җедәлсиз тоғра орунлаштурушиға иман бағлаштур; мошундақ позитсийә мулайим,ювашлиқ билән ипадилиниду, әлвәттә.
5:23 1Тим. 1:9.
5:24 **«Лекин Мәсиһкә мәнсуп болғанлар әтлирини, шундақла униңдики ишқлар вә һәм һәвәсләрни тәң крестлигән болиду»** — «униңдики *(әтләрниң)* ишқлар...» яки «униңдики һессиятлар...».
5:24 Рим. 6:6; 13:14; Гал. 2:20; 1Пет. 2:11.
6:1 **«... араңлардики роһий кишиләр юваш-мулайимлиқ роһи билән уни йолидин қайтуруп келиңлар»** — «роһий кишиләр» яки «роһқа тәвә болғанлар» болса дайим Муқәддәс Роһниң йетәкчилигидә маңған кишиләрни көрситиду. «Коринтлиқларға *(1)*»дики «кириш сөз»имизниму көрүң.
6:1 Рим. 14:1; 15:1; 1Кор. 9:22.
6:2 Мат. 11:29; Юһ. 13:14; Рим. 15:1; 1Тес. 5:14.
6:3 **«Чүнки бирисиниң таразиға тохтиғидәк иши болмай туруп өзини таразиға тохтиғидәк дәп чағлиса, у өз-өзини алдиғанлиқ, халас»** — 2-айәткә қариғанда, Павлусниң бу сөзи һаҗәтмәнләргә яки муһтаҗ болғанларға ярдәм қолини һеч узартмайдиған адәмләрни көздә тутуп ейтилған.

бақсун; шуниң билән башқиларниңкидин әмәс, бәлки өз әмәллиридинла пәхирләнгидәк
иш болса, пәхирләнсә болиду. [5] Чүнки һәр бир адәм өз жүкини көтириши керәк.
[6] Худаниң сөз-каламидин тәлим алғучи өзигә тәлим бәргүчини өзидә бар болған яхши
нәрсиләрдин ортақ бәһримән қилсун. [7] Өз-өзәңларни алдимаңлар — Худани алдап
ахмақ қилғили болмайду; чүнки ким немә териса, шуни алиду. [8] Өз әтлириниң арзу-
һәвәслирини қандурушқа уруқ чачқан киши өз әтлиридин чириклик һосулини алиду.
Лекин Роһни хурсән қилиш үчүн уруқ чачқан киши болса Роһтин мәңгүлүк һаят алиду.
[9] Шуңа, яхши ишларни қилиштин һармайли. Униңға еринмисәк вақти-саити тошқанда
чоқум һосул алалаймиз. [10] Шу сәвәптин, биздә пурсәт болсила, һәммәйләнгә, болупму
етиқаттики аилигә мәнсуп болғанларға яхши ишларни қилип берәйли.

Ахирқи агаһландуруш вә салам

[11] Мана, өз қолум билән шунчә чоң һәрипләр билән язғинимға қараңлар! [12] Силәргә
хәтнини қобул қилишни мәҗбурлимақчи болғанлар, уларниң һәр бири пәқәт өзли-
риниң ташқи қияпитини пәрдазлап көрсәтмәкчи болған, халас; уларниң бу мәхсити
пәқәт «Мәсиһниң крести» түпәйлидин болған зиянкәшликтин қечиштин ибарәт, халас.
[13] Чүнки улар өзлириму хәтнә қилинғини билән Тәврат қануниға әмәл қилмайду; лекин
улар әтлириңлардин махтиниш үчүн бәрибир силәрни хәтнини қобул қилдурмақчи бо-
лиду. [14] Өзәмни елип ейтсам, Рәббимиз Әйса Мәсиһниң кресттики өлүмидин башқа һеч
иш билән махтанмиғаймән! Чүнки Униң крести вастисидин бу дуния маңа нисбәтән
крестләнгән вә мәнму бу дунияға нисбәтән крестләнгәнмән. [15] Чүнки Мәсиһ Әйсада нә

6:4 **«шуниң билән башқиларниңкидин әмәс, бәлки...»** — яки «шуниң билән өзини башқилар билән селиштурмайла, ...».
6:5 **«Чүнки һәр бир адәм өз жүкини көтириши керәк»** — демәк, һәр адәм өзиниң ишиға өзи мәсъул болуши керәк.
6:5 Зәб. 61:13; Йәр. 17:10; 32:19; Мат. 16:27; Рим. 2:6; 14:12; 1Кор. 3:8; 2Кор. 5:10; Вәһ. 2:23; 22:12.
6:6 Рим. 15:27; 1Кор. 9:11.
6:7 Луқа 16:25; 1Кор. 6:10.
6:8 **«Өз әтлириниң арзу-һәвәслирини қандурушқа уруқ чачқан киши»** — грек тилида «өз әтлиригә уруқ чачқан киши». **«өз әтлиридин чириклик һосулини алиду»** — яки «өз әтлиридин һалакәтни алиду».
6:9 2Тес. 3:13.
6:10 **«биздә пурсәт болсила, һәммәйләнгә, болупму етиқаттики аилигә мәнсуп болғанларға яхши ишларни қилип берәйли»** — «етиқаттики аилә» болса дуниядики барлиқ етиқатчилар, Худаниң аилисини көрситиду.
6:10 1Тим. 5:8.
6:11 **«Мана, өз қолум билән шунчә чоң һәрипләр билән язғинимға қараңлар!»** — немишкә Павлус буни язиду? Жуқириқи 4:15-айәт үстидики изаһатта ейтқинимиздәк, Павлус адәттә пүтүкчи арқилиқ хәтлирини язған *(мәсилән, «Рим.» 16:22)*. Бизниңчә сәвәви униңда бирхил көз кесили бар еди. Шуниң билән: — *(1)* Павлус бу хәтни йезиш җиддий болғачқа, йенида мувапиқ пүтүкчи болмиғанлиқтин өз қоли билән хәтни йезишқа мәҗбур болған; *(2)* хәтни һәқиқәтән өзидин кәлгәнлигини испатлаш үчүн аз дегәндиму ахирқи айәтләрни өз қоли билән язди. Чүнки шу чағда «сахта расуллар» көп еди, һәтта Павлусниң нами билән сахта хәтләрни язғанлар бар еди *(2Тес.» 2:2ни көрүң)*.
–Өз пикримизчә, Павлус бу пүтүн хәтни өз қоли билән язған.
6:12 **«Силәргә хәтнини қобул қилишни мәҗбурлимақчи болғанлар, уларниң һәр бири пәқәт өзлириниң ташқи қияпитини пәрдазлап көрсәтмәкчи болған, халас»** — «уларниң һәр бири пәқәт өзлириниң ташқи қияпитини пәрдазлап көрсәтмәкчи болған»лар болса ниҗатқа егә болуш үчүн Тәврат қануниға әмәл қилиш керәк, дегән Йәһудийларниң гепидин қорққан, улар Йәһудийларниң махтишиға еришишини халайдиған кишиләрдур. «Ташқи қияпәттә» грек тилида «әтләрдә» дегән ибарә билән ипадилиниду. **«уларниң бу мәхсити пәқәт «Мәсиһниң крести» түпәйлидин болған зиянкәшликтин қечиштин ибарәт, халас»** — «Мәсиһниң крести түпәйлидин болған зиянкәшлик»: демәк, «Мәсиһниң кресттики өлүми *(яки «крестиниң бизарлиғи»)* түпәйлидин болған зиянкәшлик». Бу зиянкәшлик Йәһудийлар тәрипидин, әлвәттә. «Мәсиһниң крести» дегини болса, «Мәсиһниң крестләнгәндә болған қурбанлиғи бирдин-бир ниҗат йолидур» дегән хәвәрниң қисқичә ипадисидур. Шу чағда мошу һәқиқәтни тарқатқучиларниң һәммиси Йәһудийлар тәрипидин *(вә көп башқилар тәрипидинму, әлвәттә)* зиянкәшликкә учрайтти.
6:13 **«улар әтлириңлардин махтиниш үчүн бәрибир силәрни хәтнини қобул қилдурмақчи болиду»** — «әтлириңлардин махтиниш» дегән ибарини қандақ чүшинимиз? Мошу Йәһудийлар, «Галатияликлар гепимизгә кирди, уларға хәтнини қобул қилдуруп уларни ниҗат йолиға алға бастурдуқ!» дәп башқа Йәһудийлар алдида махтинишни халайтти.
6:14 **«Чүнки Униң крести вастисидин бу дуния маңа нисбәтән крестләнгән вә мәнму бу дунияға нисбәтән**

хәтнилик нә хәтнисизлик дегәнләр күчкә егә әмәстур; бирдин-бир күчкә егә болидиғи-
ни пәқәт йеңи бир яралғучидур! [16] Бу қаидә бойичә маңидиғанларға, уларниң һәмми-
сигә вә Худаниң Исраилиға хатирҗәмлик вә рәһим-шәпқәт болғай! [17] Буниңдин кейин
һеч ким бу ишлар билән йәнә мени аварә қилмисун! Чүнки мән өз бәдинимдә Әйсаниң
яра излирини көтиримән!
[18] Қериндашлар, Рәббимиз Әйса Мәсиһниң меһри-шәпқити роһуңларға яр болғай! Амин!

крестләнгәнмән» — «бу дуния маңа нисбәтән крестләнгән» дегән ибарә, маңа нисбәтән өлгән, демәкчи.

6:15 **«бирдин-бир күчкә егә болидиғини пәқәт йеңи бир яралғучидур! »** — «йеңи бир яралғучи» дегән ибарә «йеңи *(яритилған)* адәм»ни алаһидә көрситиду; лекин бу ибарә йәнә Мәсиһниң өлүми арқилиқ апиридә болған һәр бир «йеңи адәм» вә кәлгүсидә пәйда болидиған йеңи асман-зиминни өз ичигә алиду.

6:15 Мат. 12:50; Юһ. 15:14; 2Кор. 5:16; Гал. 5:6; Кол. 3:11.

6:16 **«Бу қаидә бойичә маңидиғанларға, уларниң һәммисигә вә Худаниң Исраилиға хатирҗәмлик вә рәһим-шәпқәт болғай!»** — «Худаниң Исраили» *(яки «Худаниң һәқиқий Исраили»)* — демәк, башқа бир «Исраил» бар. Бизниңчә бу ибарә Исраилдин, йәни Йәһудийлар ичидики Худаниң ниҗат йолида маңған, Мәсиһ Әйсани қобул қилғанларни *(йәни «Худаниң қалдиси»ни)* көрситиду. Қалған Йәһудийлар «Исраил» болсиму, «Худаниң Исраили» әмәс.

–Бәзи алимлар бу җүмлидики «вә»ни «йәни» дәп тәрҗимә қилип, «Худаниң Исраили» пүткүл җаһандики Мәсиһкә тәвә болғанлардин болған җамаәтни көрситиду, дәп қарайду. Лекин бизниңчә Павлусниң бу ибариси, «мән жуқурида бәзи Йәһудийлар тоғрилиқ қаттиқ гәп қилғиним билән, һәммә Йәһудий шундақ, дәп ойлап кәтмәңлар! «Худаниң Исраили» бардур!» демәкчи.

6:16 Зәб. 124:5.

6:17 **«... Мән өз бәдинимдә Әйсаниң яра излирини көтиримән!»** — «Әйсаниң яра излири» — демәк, Павлусниң тенидә қалған яра излири, йәни Мәсиһ үчүн хуш хәвәр тарқитиш йолида тартқан азап-оқубәтлириниң изналиридур. Шу тәрәптә у көп яриланған Рәбби Әйсаға охшаштур. «Әйсаниң яра излири»ниң грек тилида иккинчи мәнасиму бар: «Әйсаниң *(басқан)* тамғиси» — демәк, Павлус бу сөз арқилиқ өзиниң Әйсаға пүтүнләй мәнсуп екәнлигиниму тәкитлимәкчи.

6:17 2Кор. 4:10.

Қошумчә сөз

Биз 2:18-20 айәтләр үстидә бир-бирләп тохтилимиз: —

2:18

«**Амма мән әслидә ғулатқан нәрсиләрни қайтидин қурсам, өзәмни Тәврат қануниға хилаплиқ қилғучи дәп испатлап көрсәткән болимән**».

Бу сөздә көздә тутулғини Йәһудий болсун, «ят әллик» болсун Тәврат қануниға әмәл қилишқа мутләқ қабилийәтсизлигини, шундақла өзиниң гунакар екәнлигини билип йәткән бир кишидур. У: «Мәсиһ гунайиң үчүн қурбанлиқ болди, у Худаниң һәққанийлиғиға асасланған йеңи һаятни саңа ата қилишни халайду», дегән әҗайип хәвәрни аңлап, уни хошаллиқ билән қобул қилиду. Бу вақиттин башлап у өзиниң Тәврат қануниға әмәл қилишқа болған тиришиш-тирмишишлирини ташлап, Мәсиһгә қарап Униңда вәдә қилинған йеңи һаятни өткүзүштин муйәссәр болушқа башлайду.

Амма Мәсиһгә мундақ ишәнгән бир ят әллик адәм бир күни Йәһудий тонушидин: «Сән хәтнини қобул қилсаң, Худа алдида техиму пак адәм болисән» яки «Хәтнә қобул қилмисаң гуналириңдин пак болалмайсән» дегән сөзләрни аңлап, андин у: «Мән хәтнә қилинсам Мәсиһниң маңа йәткүзгән ниҗатиға «йеңичә» бир иш қошқан болимән» дәп хам хиял қилип, «әт»кә тайиниш билән инсаний тиришиш-интилишләр дуниясиға қайтип кетиду.

Әмәлийәттә Мәсиһ йәткүзгән мукәммәл, толуқ ниҗатқа һеч нәрсә қошушқа болмайду. Уста рәссам сизған чирайлиқ «мукәммәл» рәсимгә қарап: «Мән бу рәсимгә бир-икки нәрсә қошуп, техиму яхши, чирайлиқ қилип сизимән!» дегән адәм мошу чирайлиқ рәсимни мутләқ бузуп қоймамду? Бу толиму һамақәтликтур! Әмәлийәттә у Худаниң мукәммәл шапаитини техиму мукәммәл қилимән дәп күпүрлүк иш қилди. «Хәтнини қобул қилай» дәп у өзини әслидә Йәһудий хәлиққә тапшурулған Тәврат қанунидики барлиқ бәлгүлимиләргә әмәл қилишқа қәриздар қилди. Чүнки Павлус ейтқинидәк, Худани хурсән қилип гуналиримни жуюветәй дегән мәхсәттә хәтнини қобул қилған киши: «Мәсиһниң қурбанлиғиға керәк әмәсмән; Мәсиһниң өлүми бекардур!» дегәнгә баравәр болиду.

Ундақ бир киши өзини Тәврат қануни астиға қоюп, Тәврат қанунiниң һәммә әмир-бәлгүлимилиригә әмәл қилиши керәк, чүнки: «**Тәврат қанунида йезилған һәммә әмирләргә үзлүксиз әмәл қилмиған һәр бир киши ләнәткә қалиду**» («Қан.» 21:23).

Шуниң билән Павлус қаттиқ кинайилик билән, өзәңни Мәсиһни қобул қилиш үчүн мутләқ гунакармән дәп етирап қилип туруп, лекин һазир қайтидин Тәврат қануниға есиливалдиң, «йүз номур»ға еришишниң һәммә пурсәтлирини қолдин берип қойдуң; ундақ яки бундақ йол билән өзәңни гунакар испатлидиң, лекин һеч нәрсигә еришмидиң, дәп көрситиду: — «**Амма мән әслидә ғулатқан нәрсиләрни қайтидин қурсам, өзәмни Тәврат қануниға хилаплиқ қилғучи дәп испатлап көрсәткән болимән**»!

2:19

«**Чүнки мән Тәврат қануни арқилиқ қанунға нисбәтән өлдүм; нәтиҗидә, мән Худаға йүзлинип яшаватимән**»

Бирәв «**Тәврат қануни арқилиқ**» қандақму өлсун? Павлус бу тема тоғрилиқ «Рим.» 7:7-25дә көп сөзләрни қилған. Тәврат қанунида инсанниң гунакар тәбиити ашкарә болидиған көп бәлгүлимиләр чиқирилған. Униңға әмәл қилиш нийитидә болған һәммимиз бир тәрәптин шу тәләпләргә әмәл қилсақму, йәнә бир тәрәптин әмәл қилмай гунакар болуп қалимиз; шуниң билән Тәврат қануни бизни таразиға селип һәммимизни гунаға патқан, дәп испатлайду; өзимиздә һеч қандақ үмүт қалмиғанда биз Павлус ейтқандәк «өлимиз». Амма әшу пәйттә биз улуқ йеңи һәқиқәткә еришәләймиз, «Рим.» 8:3-4дә йезилғандәк: «**Гуналиқ әт елип келидиған аҗизлиқ түпәйлидин Тәврат қануни қилалмиғанни Худаниң Өзи қилди; У Өз Оғлини гунакар әтлик қияпәттә гунани бир тәрәп қилишқа әвәтип, әттики мәвҗут гунани өлүмгә мәһкүм қиливәтти; буниң билән қанунниң һәққаний тәливи әткә әгәшмәйдиған, бәлки Муқәддәс Роһқа әгишип маңидиған бизләрдә әмәлгә ашурулиду**».

Биз Мәсиһниң биз үчүн болған өлүмини қобул қилсақ, Муқәддәс Роһ арқилиқ Униң өлүми бизниңму өлимимиз болиду; шундақ булғанда, өзимизниң «Худаға йүзлинип яшаватимиз»ни байқап қалимиз!

2:20

«**Мән Мәсиһ билән биллә чапрас яғачләнгәнмән, лекин мана, яшаватимән! Лекин яшаватқини мән әмәс, бәлки мәндә туруватқан Мәсиһдур. Вә мениң һазир әтлиримдә яшаватқан һаят болса, мени сөйгән вә мән үчүн Өзини пида қилған Худаниң Оғлиниң иман-етиқадидиндур**».

Адәм бу сөзни өзи тоғрилиқ ейталайдиған болса шүбһисизки, әң улуқ баян болиду. Асман-зиминни Яратқучи Һәммигә Қадир Худаниң Өз Оғли арқилиқ биздә маканлашқанлиғидин артуқ әҗайип иш боламду?

Жуқириқи бу баян Павлусниң беваситә тәлимлиридин әмәс, әлвәттә; у пәқәт өзи тоғрилиқ болған гувалиғидур. Вәһаләнки, һәр бир етиқатчиниң өзи тоғрилиқ мошуниңға охшаш ейтиши зөрүр. Диққәт қилғайсизки, Павлус һәтта өзиниң етиқади билән яшимайду; униң Худаниң барлиқ вәдилиригә ишинидиғанлиғи Мәсиһниң етиқадиниң вастиси билән болиду! Һәммимиздә шундақ болсун!

3:19

«**Ундақта, Тәврат қанунини чүшириштики мәхсәт немә? У болса, инсанларниң итаәтсизликлири түпәйлидин, Худаниң мираси вәдә қилинғучи, йәни Ибраһимниң нәсли дунияға кәлгичә қошумчә қилип берилгән; у пәриштиләр арқилиқ бир васитичиниң қоли билән бекитилип ишқа селинған**».

Тәврат қануни «**инсанларниң итаәтсизликлири түпәйлидин ...қошумчә қилип берилгән**». Бу һәқиқәтниң көп тәрәплимилиги бар. Биринчи вә әң муһим тәрипи жуқуриқи 2:19 тоғрилиқ ейтқинимиздәк, Худа Тәврат қанунини, гунани толуқ сөкүдиған қурал болсун дегән мәхсәттә уни чүшәргән. «Рим.» 7:13дә ейтилғандәк: «**Шундақ**

туруқлуқ, яхши болғини маңа өлүм болдиму? Һәргиз ундақ әмәс! Бәлки, гунаниң әмир арқилиқ қәвәтла қәбиһ болғанлиғи очуқ ашкарилансун дәп әнә шу гуна бу яхши әмирдин пайдилинип, мәндә өлүм пәйда қилди».

Қоли гал болған бир малайни мисалға алайли, сафада олтирип һеч иш қилмиған вақтида униң қолиниң галлиғи башқиларға яки өзигиму һеч билинмәйду. Лекин бириси униңдин бирәр ишни тәләп қилсила униң қолиниң галлиғи дәрһал һәммигә аян болиду. Шуниңдәк «әмир» һәммини паш қилип, Тәврат қануни гунайимизни ашкарә қилиду.

Амма Тәврат қануни йәнә бир сәвәптин берилди; 4-бап, 1-3дә Павлус Тәврат қануни Мәсиһ дунияға кәлгичә Йәһудий хәлқи (вә шундақла Йәһудийларға қошулған ят әлликләр)гә «ғоҗидар (тәрбийилигүчи)» вә «бала баққучи» болсун дәп тәминләнгән, дәйду. Тәврат қануни хәлиқтә «чәктин ешип кәтсәк болмайду» дегән уқумни пәйда қилидиған, гунани тизгинләйдиған функсийигә егә еди. Шуңа хәлиқ Тәврат қануни арқилиқ өзлириниң гунакар екәнлигини билип йәткән вә һеч болмиғанда роһ-қәлбидә болсиму, улар Худа өзлиригә салған чәкләргә йеқинлишиштин қорққан еди. Мәсиһ дунияға кәлгинидә Тәврат қануниниң бу икки функсийиси Худаниң мәхситини орундап, бурчини ахирлаштуруп, униң һаҗити қалмиди.

3:20

«**Амма «129васитичи» бир тәрәпниңла васитичиси әмәс** (бәлки икки тәрәпниңкидур), **лекин Худа Өзи пәқәт бирдур**».

Бу Павлусниң әң ихчам ибарилиридин болуп, алимлар униң толуқ мәнаси тоғрилиқ нәччә пикирдә туриду. Амма мәнаси интайин аддий дәп ойлаймиз. Давут (ишәшлик адәм) һәм Полат (тайини йоқ адәм) иккиси бир келишим түзиду дәйлуқ. Давут шунчә ишәшлик вә садиқ болсиму, Полат ишәшсиз, гепидә турмайдиған болса уларниң келишими нәччә күнлүкла болиду, андин иккиси бир-биридин техиму ятлишип кетиду, һәтта дүшмәнләргә айлинип қалиду. Әнди толиму ишәшилик, вәдисидә чиң турғучи Худа билән ишәшсиз инсан оттурисидики бир әһдә тоғрилиқ немә дәймиз?! Ундақ әһдиниң бузулуш билән йоқ болуштин башқа һеч қандақ нәтиҗиси болмайду; әнди Худа пүткүл инсанийәткә вәкил болған Исраил билән Муса пәйғәмбәрниң васитичилиғида түзгән «кона әһдә» болса дәл шундақтур: «**Әгәр силәр Маңа толуқ итаәт қилсаңлар, Мениң әһдәмгә қулақ салсаңлар..., Мән силәрни бәрикәтләймән...**» («Мис.» 19:5ни көрүң). Әһдә шәртлик вә йерими инсанға бағлиқ болғачқа, һәммиси бәрикәт билән әмәс, ләнәт билән түгәйду. Биз башқа бир китавимизда ейтқинимиздәк, «йеңи әһдә»ниң алаһидилиги пүтүнләй башқичә. Һәммиси **Худаниң** тәрипигә бағлиқ, дегили болиду. Мәсилән Тәвраттики пәйғәмбәрләрниң уни тилға алғанлириға қараң («Йәр.» 31:31-34, «Әз.» 36:26-29). Бу айәтләрни оқусиңиз әһдидә «инсан тәрипи»ниң йоқ екәнлигини байқайсиз. Әһдидә пәқәт Худа Өзиниң: «**Мән...** (ундақ) **қилимән,... Өзәм...** ...((ундақ) **қилимән, ... Өзәм...** (ундақ) **қилимән...**», «**Мән силәргә йеңи қәлб, йеңи Роһ ата қилимән,... Мән силәргә рәһимдиллиғимни көрситип гуналириңларни қайтидин һеч әслимәймән...!**» дегәнлири бар.

Әмәлийәттә болса «йеңи әһдә» Худа билән гунасиз инсан болған Өз Оғли оттурисида түзүлгәндур; шуниң билән бу әһдини, Худаниң Өз ичидә түзүлгән әһдә дейишкә болиду. Биз инсанлар униңға кириш үчүн пәқәтла униң һәммисигә «Амин!» дәп, Худаниң Мәсиһ Әйсада болған чәксиз меһир-шәпқитини қобул қилишимиз керәк — мана бу ниҗаттур!

Муса пәйғәмбәр улуқ инсан болғини билән башқа барлиқ пәйғәмбәрләргә охшаш һаман гунакар инсан еди «**Чүнки адәмләрниң һәммиси гуна садир қилип, Худаниң шан-шәривигә йетәлмәй, униңдин мәһрум болди**» («Рим.» 3:23). Һәтта мошу улуқ адәмниңму васитичилиғида түзүлгән бир әһдә инсанийәтни қутқузуш үчүн йәтмәйтти. Пәқәт Худа Өзи арқилиқла түзүлгән бир әһдә мукәммәл, нуқсансиз болуп инсанийәтни қутқузалайду.

«**Амма «васитичи» бир тәрәпниңла васитичиси әмәс** (бәлки икки тәрәпниңкидур)**, лекин Худа Өзи пәқәт бирдур**»!

3:23-26 тоғрилиқ: —
3:23-24

«**Лекин етиқат йоли келип ашкарә болғичә, биз Тәврат қануни тәрипидин қоғдилип, ашкарә болидиған етиқатни күтүшкә қамап қоюлған едуқ. Шу тәриқидә, бизниң етиқат арқилиқ һәққаний қилинишимиз үчүн Тәврат қануни бизгә «тәрбийилигүчи» болуп, бизни Мәсиһкә йетәклиди**».

Гретсийә вә Римда мәртивилик байлар оғул балилирини толиму әтраплиқ тәрбийиләш үчүн техи кичик чеғидила «ғоҗидар» (тәрбийилигүчи) яки «бала баққучи»ниң қолиға тапшуруш адити бар еди (уйғур ата-анилар балисини устазниң қолиға: — «Җени мениңки, гөши сизниңки» дәп тапшурғандәк). Шу вақиттин башлап атисиниң йениға қайтип ишлириға шерик болғичә болған арилиқта тәрбийилигүчи балини беқип чоң қилишқа толуқ мәсъул еди. Мәсъулийәтчанлиққа мунасивәтлик қийин савақларни балиға пухта үгитиш үчүн ғоҗидар бәк қаттиқ қоллуқ қилатти, әлвәттә! Тәврат қануниму охшашла бизгә өзимизниң пүтүнләй ишәшсизлиги, өз өзимизни гунадин қутқузалмайдиғанлиғимиз тоғрисидики тәс болған савақни үгитиду. Бу савақни үгәнгәндин кейин хуш хәвәрни аңлашқа, шундақла Худаниң Роһидин йеңи һаят қобул қилишқа тәйяр туримиз: —

(3:25-26)

«**Лекин етиқат йоли ашкарә болуп, униңдин кейин биз «тәрбийилигүчи»ниң назаритидә болмидуқ. Чүнки һәммиңлар Мәсиһ Әйсаға етиқат қилиш арқилиқ Худаниң оғуллири болдуңлар**».

(4:21-31) Сараһ вә Һәҗәр — һөр аял вә қул дедәктин елинған охшитиш

Бу айәтләрдики һәқиқәтләрниң көп пайдиси бар; лекин расул уларни ихчам һалда ипадилигән болғачқа, мошу йәрдә униң тәлимигә әстайидил қарап, мәнаси үстидә тәпсилий тохтилип тәтбиқлаймиз.

(21-22)

«**И Тәврат қанунининң илкидә яшашни халайдиғанлар, силәрдин шуни сорап бақай, силәр Тәвратнинң өзидә немә дейилгәнлигигә қулақ салмамсиләр? Тәвратта, Ибраһимнинң икки оғли болуп, бири дедәктин, йәнә бири һөр аялидин болған, дәп хатириләнгән**».

Һәр бир ишәнгүчи үчүн һәртүрлүк иш тоғрилиқ «Расул Павлус мундақ дәйду» дейишнинң өзила купайә болуши керәк еди. Амма Павлус шапаәт билән Галатияликларға дегәнлиригә гувачи болушқа Тәвратни хитап қилип униңдинму испат алиду.

Тәврат («Яр.» 11:25-27-бап)дә хатириләнгән, Ибраһимнинң тарихини оқуған оқурмәнләргә шу айәтләрдики вақиәләрни тонуштурушнинң анчә һаҗити болмайду; амма оқумиғанлар үчүн тәпсилатлирини қайтилаймиз. Ибраһим Худадин: «Сениң бир оғлуң болиду, у улуқ йеңи пүткүл бир әлнинң әҗдади болиду» дегән вәдини тапшурувалған еди (12:2). Бу вәдә кейинму «Яр.» 15:6да қайтиланди; шу йәрдә «**Ибраһим Худанинң сөзигә ишәнди**» дәп уқтурулдуқ. У йәрдә бизгә әшу оғлининң Сараһ арқилиқ туғулидиғанлиғи очуқ дейилгән әмәс; лекин Ибраһим Худадин қорққан адәм болуп Худанинң вәдиси чоқум өз йеганә аялим арқилиқ болиду, дәп ойлиши керәк еди, шундақла Худа униң шундақ чүшинип йетишини халиған, десәк хата болмайду.

Һалбуки, вақит өтүши билән вәдә қилинған оғул балининң қарисиму көрүнмиди. Ибраһим өзи қери болуп, аз дегәндә 85 яшқа, Сараһ болса 76 яшқа киргән еди. Сараһнинң бала туғуши мүмкин әмәс еди. Сараһ өзи Ибраһимға, мениң Мисирлиқ дедигимни әмриңгә елип у арқилиқ оғул тапсаңмекин, дәп тәшәббус қилди. Шу йол билән болғанда бала Сараһниңки дәп һесаплинатти. Ибраһим аялининң планиға кирди. Адәмләр өзининң әқлигә тайинип шунчә көп шундақ ишларни қилип келиватидиғу! Худанинң вәдиси улар күткән вақтида вуҗудқа кәлмисә, сәвир-тақәт билән күтүшкә бәл бағлашнинң орнида, улар «Худанинң Өз вәдисини әмәлгә ашурушиға ярдәм бәрмәкчи болуп» өзлирининң орунлаштурушлирини башлайду. Әнди Худа қачандин бери инсанларнинң ярдимигә муһтаҗ болуп баққан?! Ундақ орунлаштурушларнинң нәтиҗиси дайим дегидәк күлпәт болиду, бу қетимму шундақ болди. Ибраһим Һәҗәрни әмригә алди вә у һамилдар болди. Авал һәммәйлән хошал болуп кәтти, лекин узун өтмәй Һәҗәр Сараһни заңлиқ қилишқа башлиди; у оғул бала туғсам бәлким өзәм Ибраһимнинң амрақ аялиға айлинип қалармән! — дәп ойлиди. Сараһ бу ишни Ибраһимға йәткүзди; Ибраһим униңға, Һәҗәр сениң қулуң, қолуңда туриду, униңға немә қилсаң қиливәргин, деди. Нәтиҗидә, Һәҗәр һамилдар болғини билән, Сараһ уни өйдин һайдивәтти. Немидегән рәһимсизлик! Амма рошәнки, бу иш Худанинң ирадиси әмәс еди, чүнки «Пәрвәрдигарнинң Пәриштиси» Һәҗәргә чөл-баявандики йолда көрүнүп уни Сараһнинң қешиға қайтуруп әвәтти («Яр.» 16:7-16).

Һәҗәр оғли Исмаилни туғди. Ибраһим Исмаилға ата болуп уни сөйди, лекин қандақтур бир иш дурус әмәсдәк туюлувататти. Худа униңға сүкүт қилди. Бир нәччә жил өтүп кәтти, Исмаил өсүп чоң болувататти, лекин у һәқиқәтән Худа вәдә қилған оғулму? Шүбһисизки, Ибраһим дәл шундақ үмүт қилатти, лекин бу балисининң туғулушида у башқа ишларда өзи гувачи болған Худанинң улуқлуғи аян қилинған әмәс. Әслидә Ибраһим Худанинң авазиға қулақ селип Пәләстин зиминиға киргән еди. Лекин һазир өзини чақирған Пәрвәрдигардин һеч сөз аңлалмайвататти. Зади немә болди?

Худаниң сүкүтлүги он икки жил давам болди. Ойлимиған йәрдин Худа туюқсиз униңға пәқәт сөз қилипла қалмай, униңға Өзини аян қилди. У чағда у Ибраһимға «**Мән һәммигә Қадир Худадурмән; алдимда меңип, мукәммәл адәм бол**» деди.

Худа униңға: «**Саңа оғул бала туғулиду**» дегән вәдисини қайтидин бәрди. У өзиниң хаталашқинини әнди рошән билди — Худа вәдә қилған оғул Исмаил әмәс еди. Ибраһимниң «Худаға ярдәм беридиған» тиришишлириниң һәммиси бекар болди, һәтта Худаниң Өз сөзини әмәлгә ашуруштики қабилийитигә һақарәт кәлтүргән, дейишкә болиду. Әслидә вәдә қилинған оғул һазир 90 яшқа киргән Сараһ арқилиқ туғулуши керәк еди. Ибраһим өзиму 99 яшқа киргән еди!

Пәқәт ундақ шараитта, «инсаний күч», яки Инжилдики гәп билән ейтқанда «әт» йоқ болғандила, андин Исһақниң Сараһ арқилиқ туғутиниң Худа яратқан ениқ вә толуқ бир мөҗизә екәнлиги очуқ көрүниду. Бу ишниң шан-шөһрити адәмгә әмәс, пәқәт Худағила кәлтүрүлиду! Ибраһим Худадин бу иккинчи қетим Исһақ тоғрилиқ вәдисини аңлиғинида Ибраһим бу қетим «**пүтүнләй Худаға ишәнди**», дәп хатириләнгән. Нәтиҗидә, У Худаниң униң әсли исми (Абрам — шөһрәтлик ата)ни өзгәртип «Ибраһим» («көп әлләрниң атиси») дегән йеңи исимни қойғанлиғини қобул қилди. У қайтип өйдикиләргә вә хошниларға йеңи исмини ейтқан чағда улардин бәзилириниң немә ойлиғанлиғини тәсәввур қилғили болиду — «У өзини немә чағлайдиғанду?! Көп әлләрниң атисимиш техи! Бечарә алҗип қалған қери!». Лекин вақти-саити келип, Худаниң вәдиси бойичә шу жил ичидә Исһақ туғулди.

Шуниң үчүн Павлусниң бу хетидә, Исһақни «**һөр аялниң оғли**» вә «**Худаниң вәдисидин болған оғул**» дәйду; Исмаилни «**дедәкниң оғли**» яки «**әтлик йолда туғулған оғул**» дегән. Демәк, Исмаилниң туғулуши инсанниң Худаға таянмай тиришишлириниң нәтиҗиси еди: —

(23-24)

«**Дедәктин болған оғул «әт билән» туғулған; һөр аялидин болған оғул болса Худаниң вәдиси арқилиқ туғулғандур. Бу икки ишни бир охшитиш дегили болиду. Бу икки аял Худаниң инсанлар билән түзгән икки әһдисиниң вәкилидур. Биринчи әһдә Синай теғидин келип, дәрһәқиқәт балилирини қуллуқта болушқа туғиду; мана һәҗәр униңға вәкилдур**».

Биз һазир бу охшитишни тәһлил қилимиз. Демисәкму, «кона әһдә», йәни Тәврат қануни Мусаниң вастиси билән Исраилға Синай теғида тапшурулған.

(25-26)

«**Демәк, һәҗәр болса Әрәбистандики Синай теғиға символ қилинип, йәни бүгүнки Йерусалимға охшитилиду; чүнки у шәһәр вә униң балилири қуллуқта турмақта. Амма жуқуридин әрштин болған Йерусалим һөрдур, у һәммимизниң анисидур**».

Өзини Худаниң қануниға әмәл қилалаймән дәп һесаплиғучи адәмләр һәрдайим «әт», йәни инсаний тиришишларға тайиниду. Нәтиҗиси роһий қуллуқ, үмүтсизлик, ғериблик, бемәналиқ, димиқлиқта болуп интилишла болиду, халас. Пәқәт «**әрштин туғулған**» («Юһ.» 3:3ни, изаһатни көрүң), өз ичидә Худаниң һаяти болғанлар Худани

хурсән қилип яшалайду («Рим.» 8:1-10). «**Әрштин болған Йерусалим**» болса Худаниң меһир-шәпқитиниң толуқ қанунийәт-принсипини билдүриду.

(27)

«**Чүнки, муқәддәс язмиларда мундақ йезилған: —**
«Хошал бол, и пәрзәнт көрмигән туғмас аял!
Тәнтәнә қилип яңрат, товла, и толғақ тутуп бақимиған!
— Чүнки ғериб аялниң балилири ери бар аялниңкидин көптур!»

Йәшая пәйғәмбәр арқилиқ кәлгән бу бешарәт Исраилниң һәр тәрәптә мевилик болидиған — көп пәрзәнт көридиған, амма әң муһими роһий тәрәптә мевилик болидиған кәлгүсидики бир күнни көрситиду. Амма мошу йәрдә, Павлус бу бешарәттин инсаний тиришишлар вә инсаний күч түгәп ахирлашқинидила андин Худа Өз шан-шәривини аян қилип ишләйду дегән толуқ принсипни көрсәтмәкчи. Худа «туғмас аял»ға, һәтта «ғериб, әрсиз аял»ға пәрзәнтләрни ата қилиду! Худа авал бизгә «қайтидин туғулуш» болған мөҗизини яратмиса, биз уни һеч хурсән қилалмаймиз! Павлус сөзини давам қилиду: —

(28-29)

«**Әнди и қериндашлар, Исһақ Худаниң вәдисидин туғулғандәк бизму Худаниң вәдиси бойичә туғулған пәрзәнтләрмиз. Лекин у чағда «әтләрдин туғулған» бала «роһтин туғулған» балиға зиянкәшлик қилғинидәк, һазир шундақ болиду**».

Павлусниң бу ахирқи баяни Исһақ туғулғандин кейин болған вақиәләрни көздә тутиду. Исһақниң акиси Исмаил инисиниң орнидин һәсәт қилатти, шундақла униңдин хелә чоң вә күчлүк еди. У дайим инисини мазақ қилатти. Бу иш җамаәтләр көргән әһвалға охшап кетиду; дәсләптә җамаәтләргә қарши зиянкәшлик қозғиғучиларниң көп бир қисми Йәһудийлар еди. Зиянкәшликниң сәвәви интайин аддий болуп — һәсәтхорлуқ еди! Улар һәсәтхорлуқ қилип «Бу ят әлликләр немишкә шундақ бәхитлик, немә үчүн улар Худаниң Өзи талливалған хәлқи болған бизләргә әсирмуәсир тапшурған қиммәтлик вәдилиригә мирасхор болдуқ дегүчи болалайду?! Улар бәрибир пәқәт ят әлләрдин, бутпәрәс туғулғанлар, халас! Уларниң ниҗатқа еришиш һоқуқи йоқтур!...» дәйду.

(30)

«**Лекин муқәддәс язмиларда немә дейилгән? Униңда: «Сән бу дедигиңни оғли билән қошуп һайдивәт! Чүнки дедәктин тапқан оғул һәргиз һөр аялиңдин болған оғул билән мирасқа ортақ болмайду!» дәп пүтүлгән**».

Сараһ Исмаилниң Исһаққа болған муамилисини көрүпла Ибраһимдин жуқурқидәк сөзләр билән («Яр.» 21:10) Һәҗәр вә Исмаилни кәткүзиветишни өтүнди. Ибраһимниң қоли вәһаләнки ундақ қилишқа бармиди. Лекин күтүлмигән йәрдин Худа униңға: «**Аялиңниң сөзигә киргин**» дегән вәһийни көрсәтти. Шуниң билән у Һәҗәрни оғли билән чөл-баяван йолиға салди.

Биз буниңдин алған рошән принсип болса, «қанун»ға вә униңға қарайдиған

тиришишларға тайинидиған қилчилик из-пурақниму һаятимиздин һайдиветишимиз зөрүрдур. Пәқәт әшу йолда «**Мәсиһ бизни һөрлүктә яшисун** дәп», вуҗудқа кәлтүргән азатлиқта яшаймиз.

Мошу йәрдә бу вақиә тоғрилиқ ейтимизки, Худа әслидә Һәҗәргә ейтқан: «**Сениң оғлуңму улуқ бир әлниң атиси болиду**» дегән вәдисидә чиң турди вә улардин хәвәр алди. Вақитниң өтүши билән Исмаил бежирим өсүп әрәб әллириниң әҗдади болуп чиқти.

Хуласә: —

(4:31-5:1)

«**Әнди, қериндашлар, биз дедәкниң әмәс, бәлки һөр аялниң пәрзәнтлиридурмиз. Мәсиһ бизни әркинликтә яшисун дәп һөр қилди. Шуниң билән униңда тапан тирәп туруңлар вә қуллуқниң боюнтуруғиғаҚайтидин қисилип қалмаңлар!**».

Амин!

5:3

«**Мән хәтнини қобул қилған һәр бир кишигә йәнә агаһландуруп һәқиқәтни ейтип қояйки, уларниң Тәвраттики барлиқ әмир-бәлгүлимиләргә толуқ әмәл қилиш мәҗбурийити бардур**».

Бу қорқунучлуқ баяндур вә дәрвәқә қәстән шундақ болсун дәп ейтилған. Амма оқурмәнләр шуниңға диққәт қилиши керәкки, бу баян хәтнини қобул қилип ниҗатқа еришәй дегәнләргә, яки шундақ қилип өз ниҗатимға «артуқ бир иш қошай» дегәнләргә ейтилиду. Қайтилаймиз: Мәсиһниң қурбанлиғидин башқа һеч нәрсә инсанларниң гунайи үчүн бәдәл төләлмәйду вә шундақла Худаниң Өз Роһиниң инсанда яшиғинидин башқа Худани хурсән қилидиған мевиләр болмайду. Бириси: «Мән өзәм тиришип һәққаний адәм болай» дәп хиял қилса, әнди униңға һәқиқий һәққанийлиқни көрситидиған бирдин-бир һәққаний қанун болса Тәврат қанунидур. Ундақ киши өзигә: «Һәққаний адәм болай» дегән мәхситидә хәтнини қобул қилған болса пәқәт Тәврат қанунининиң әшу тәливигә әмәл қилипла қалмай, бәлки униң барлиқ әмир-бәлгүлимилиригә әмәл қилиши керәк; шундақ қилип баққан вә мәңгүгичә шундақ қилишниң мүмкинчилиги бар болған бирдин-бир киши Мәсиһ Өзидур.

Мусулманчә әнъәнә пәқәт әрәбләрниңкигә әгишиду, улар болса уни Исмаилдин қобул қилған, Исмаил атиси Ибраһимдин қобул қилған. Гөдәк балиларниң шу мусулманчә әнъәнигә әгишип хәтнә қилинишида әйни вақитта һеч қандақ таллаш йоли болмиған, әлвәттә. Лекин һеч ким хәтнә қилинғиним Худа алдида мениң пакиз адәм болушумға әсқатиду яки ярдәм бериду, дегән хиялда болмисун. Ундақ хам хиял адәмни дозаққа елип бариду.

«**Чүнки Мәсиһ Әйсада нә хәтнилик нә хәтнисизлик дегәнләр күчкә егә әмәстур; бирдин-бир күчкә егә болидиғини пәқәт йеңи бир яралғучидур**» (6:15).